

**VARĂ
CULTURALĂ**

„Suplimentul de cultură” și Librăriile „Cărturești” vă recomandă cărți, filme și muzică pentru vacanța dumneavoastră.

Citiți ÎN » PAGINA 14

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA » APARE SÎMBĂȚA » WWW.SUPLIMENT.POLIROM.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

NR. 237 » 18 – 24 iulie 2009 » Săptămînal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

**SECRETUL
ADRIANEI**

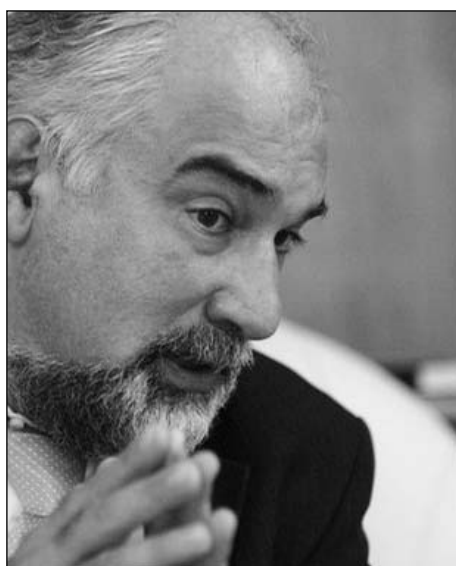

**Un roman pentru
Leonard Cohen**

Adriana Babeți

Aș avea chiar acum, cînd intrăm de tot în vacanță, cîteva subiecte dolofane pentru *Secretul...*, adică vreo opt micro- și mega-motive de bucurie adunate săptămîna trecută.

ÎN » PAGINA 10

VARUJAN VOSGANIAN:

**„Fiecare familie
are o Carte a
șoaptelor”**

„Să știți însă că această *Carte a șoaptelor* nu este numai o carte despre armenii din România. Este și o carte despre românii din România. Despre toată căutarea zadarnică de sine din acel secol XX, care s-a născut bătrîn, ca Benjamin Buton al lui Scott Fitzgerald.”

Citiți interviul realizat
de Elena Vlădăreanu
ÎN » PAGINILE 8-9

**A venit
vacanța mare**

„Suplimentul de cultură”
intră odată cu acest număr
în vacanța de vară.
Următoarea ediție a
revistei va apărea pe 29
august. La bună recitare!

Ministerul Culturii în „Era Supărăcioșilor”. 6 luni de mandat

IANUARIE 2009

» Fondurile alocate proiectelor culturale, înjumătățite față de 2008.

MAI 2009

» Ministerul Culturii nu dispune, anul acesta, de bani pentru dotarea bibliotecilor cu cărți. „Este o sărăcie lucie”, spune Paleologu.

APRILIE 2009

» Bugetul stabilit inițial la 1,2 miliarde de lei este mai mic cu 28 de milioane în urma rectificării bugetare.

MAI 2009

» Ministerul Culturii nu va mai finanța, anul acesta, programul „Promocult 2009”.

IUNIE 2009

» Theodor Paleologu declară că ar demisiona cu plăcere din funcție, chiar miine, dacă i s-ar cere acest lucru.

După ce cîteva ani am auzit refrenul „acum sînt bani pentru cultură”, a venit criza. Care a lăsat fără finanțare programele de achiziție de carte pentru bibliotecile publice, a redus consistent fondurile pentru programele de finanțare a proiectelor culturale. De curînd, într-o ședință de Guvern la care și ministrul participa, cinematografia a fost privată de banii care veneau oricum cu țîrița de la cazinouri și Loteria Națională. În acest climat de-a dreptul *supărăcios*, ministrului Theodor Paleologu i s-ar putea reproșa destule. Colaboratorii „Suplimentului de cultură” au făcut un inventar al acestora.

Texte de R. Chiruță, Iulia Blaga și Constantin Vică ÎN » PAGINILE 3-4

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Cea mai mare țeapă

Lucian Dan Teodorovici

Am urmărit cu atenție comentariile ulterioare demisiei Monicăi Iacob-Ridzi. Mai exact, comentariile survenite în urma declarațiilor lui Traian Băsescu privitoare la acest caz. Președintele României a reușit o nouă lovitură de maestru. În special prin două accente puse acolo unde a simțit dominația sa că trebuie puse. Mai întâi, vorbind despre o criză „morală” în care ne-am afla. Apoi, într-un limbaj aproape colocvial, exprimându-și îngrijorarea cu privire la democrația noastră: „Oameni buni, să nu ne jucăm cu democrația”.

Sigur, mai toată presa s-a revoltat sau, în alte cazuri, s-a ofuscat văzând că șeful statului a întors scandalul, ca de obicei, împotriva trusturilor media. Dar am auzit și citit nenumărate comentarii ale unor jurnaliști pornite tocmai de la cele două „accente” sus-pomenite. Că, vezi Doamne,

Traian Băsescu ar fi recunoscut în fine criza morală în care s-ar afla clasa politică adusă de el la putere și că, mai mult, ar admite impasul democratic în care ne-am afla, tot ca urmare a acestui scandal Ridzi care ne-a dezvăluit niște dedesubturi teribile.

Problema e că acestea sînt interpretări ridicole, complet decontextualizate. În fapt, cînd se îngrijora de mama focului pentru biata noastră democrație, domnul Băsescu spunea în clar, ca să nu existe nici un dubiu, următoarele: „Oameni buni, aveți grijă ce faceți cu democrația. Este un act de tip Ana Pauker. Cînd am văzut sentințele care erau citite de o șefă de comisie, și nu de un judecător, am avut senzația că s-a întors vremea Anei Pauker”. Șefa de comisie care-l trimitea către imaginea Anei Pauker nu era vreo reprezentantă a părții de clasă politică „bună, curată și dreaptă” adusă de președinte la putere, ci

» **Traian Băsescu a luat-o rău de tot pe arătură. Atît de rău, încît e evident că nimic nu-l mai poate readuce cu picioarele pe pămînt. Patronînd un sistem politic găunos, incompetent și corupt, neavînd împotriva cărei opoziții reale să mai lupte, negăsînd cai de bătaie în propriile structuri, devine pe zi ce trece tot mai penibil în calitatea sa de războinic al unei lumini pe care n-o mai vede nimeni.**

era liberala Alina Gorghiu. Astfel că democrația cu care ne jucăm noi, oamenii buni, e în pericol nu din pricina acestei Ridzi și a acoliților ei, nu din pricina unei puteri care deja se arată ca fiind printre cele mai corupte, mai urite de după '90, ci din pricina celor care au îndrăznit să ancheteze mizeriile patronate de președinte și de partea lui „bună” de clasă politică. Ne-am înțeles?

Dacă nu ne-am înțeles, să ne înțelegem mai bine văzînd modul

în care „a lăsat-o din mînă”, cum s-au grăbit aceiași jurnaliști să constate, președintele pe Monica Ridzi. Modul în care a „sacrificat-o” dominația sa. Și ne întoarcem la primul accent. Criză morală deci. Cine e în această criză morală? Ministrul care a deturnat sutele de mii de euro? Guvernul sub umbrela căruia s-a petrecut această deturnare? O candidată independentă, purtînd nume prezidențial, spre campania căreia unele indicii spun că s-au dus banii? Ei, așa! Hai să

vedem, înțelegîndu-l cu adevărat pe Traian Băsescu: „Este vorba de o bătălie teribilă pentru banii publici dusă de mass-media și oameni politici slabi, care pun la dispoziția mass-media bani publici. (...) Mulți miniștri au trecut pe aici în mandatul meu, dar acum este rezultatul unei crize morale. Este cea mai urită motivație a vreunei remanieri. Cazul Ridzi este doar vârful aisbergului” (sublinierile îmi aparțin).

Ar trebui cumva noi să înțelegem de-aici că avem o problemă cu clasa politică actuală? Ar trebui, mai mult, să ne închipuim că dacă Ridzi e doar vîrf de aisberg, domnul Băsescu a vrut să zică de fapt că există mai jos, „sub nivelul mării”, alți și alți politicieni corupți, alte jocuri de interese ale lor ș.a.m.d.? Asta doar dacă ținem cu tot dinadinsul să ne exprimăm naivitatea. Pentru că, din întregul discurs, se înțelege clar ce a vrut de fapt președintele să spună. În traducere liberă, cam așa ceva: lăsați voi atacurile împotriva unui om care a dovedit doar o mică slăbiciune (nicidecum nefiind vorba de un rechin adevărat, de un corupt, de un sistem așjdera etc.), concentrați-vă la ce e sub vîrf. Iar

sub acest vîrf numit Monica Ridzi vom descoperi doar „murdăria” presei, ne spune Traian Băsescu. Aici e criza morală, în presă! Aici sînt ticăloșiile, aici e pericolul la adresa democrației, aici e dezastul României! În rest, un sistem politic minunat, în care, da, e adevărat, mai sînt și unul-doi-poate trei politicieni slabi. Slabi, dar nevinovați în fond. Amețiți, săracii, de parșivenia unei prese hulpave, care vrea să distrugă țara.

Traian Băsescu a luat-o rău de tot pe arătură. Atît de rău, încît e evident că nimic nu-l mai poate readuce cu picioarele pe pămînt. Patronînd un sistem politic găunos, incompetent și corupt, neavînd împotriva cărei opoziții reale să mai lupte, negăsînd cai de bătaie în propriile structuri, devine pe zi ce trece tot mai penibil în calitatea sa de războinic al unei lumini pe care n-o mai vede nimeni. Și în care, se dovedește acum, nici măcar el n-a crezut niciodată. Traian Băsescu reprezintă astfel, la nivelul de vîrf al politicii românești, cea mai mare dezamăgire creată unor oameni care chiar au crezut, prin 2004, că lumea politică autohtonă poate fi mai bună.

TEO

GHEO

ROMÂNII E DEȘTEPTI:

Școală ca pe vremuri (II)

Radu Pavel Gheo

Săptămîna trecută scriam despre nivelul scăzut al pregătirii academice din zilele noastre și mă plîngeam, bătrînește, că „nu se mai face școală ca pe vremuri”, cînd exista o selecție dură, datorită (sau din pricina?) unui examen de admitere complex, cu locuri limitate și deloc numeroase. E drept că așa stau lucrurile, chiar dacă e o realitate ușor neplăcută, numai că lucrurile sînt un pic mai complicate.

În primul rînd, dezavantajele sus-amintite sînt compensate, cel puțin parțial, de un avantaj evident: o mare cantitate de potențiali șomeri este retrasă de pe piața muncii, unde ar fi creat presiune socială, și este inclusă într-un program de instruire de nivel superior, unde, lăsînd la o parte comparațiile cu trecutul, vor asimila cunoștințe noi și se vor pregăti mai bine pentru o carieră viitoare – oricum, mai bine decît ar fi făcut-o dacă ar fi stat pur și simplu în șomaj. Apoi, cei 45, 50 sau 100 de „aleși”, care ar fi promovat examenul de admitere de odinioară, sînt și ei acolo, în universitate. Nu au fost excluși, nu s-au pierdut, ci se pregătesc și ei alături de colegii lor, iar dacă sînt într-adevăr o elită a elitei universitare, ei se vor afirma

pe parcursul facultății, la masterate, doctorate sau mai tîrziu, pe piața muncii, unde există concurență reală (sau ar trebui să existe, numai că asta e cu totul altă poveste).

Mai există însă și o altă problemă, una mai greu de ignorat: nivelul de pregătire oferit în facultate a scăzut inevitabil – și nu din vina profesorilor. Odinioară facultatea dura patru sau cinci ani. Generația mea, care trebuia să facă patru ani de studiu, a făcut pînă la urmă cinci, dar asta se explică și prin faptul că programa concepută inițial pe patru ani presupunea șase zile de cursuri și un total de vreo 45 de ore pe săptămînă. Acum anul sau anii lipsă vor fi compensați de masterat, care însă va implica al patrulea și al cincilea an de studii superioare, nu al șaselea, cum se întîmplă cu generațiile anterioare.

În plus, numărul redus de studenți de odinioară le permitea profesorilor să își concentreze mai mult atenția pe fiecare student în parte. La Litere, de exemplu, avînd o grupă de cincisprezece studenți și vreo treizeci de săptămîni de cursuri, fiecare student era obligat să redacteze și să susțină cite o lucrare de seminar la fiecare materie importantă, fiind apoi evaluat, corectat și îndrumat de profesor.

Fiecare student, la fiecare seminar, beneficia vreme de o oră sau două de atenția deplină a colegilor și a profesorului. Era stresant și obositor, dar extrem de util: de la normele de redactare a unei lucrări științifice pînă la regulile de construcție a argumentației și modul de utilizare a bibliografiei, totul se învăța atunci, pe propria piele. Acum, cînd o sală de curs e neîncăpătoare, oricui profesor i-ar fi greu pînă și să rețină numele tuturor studenților, dar mite să și lucreze cu fiecare în parte. Și nu știu cum s-ar putea remedia situația.

Dar poate că nici nu e nevoie. Mi se pare că asistăm la ceea ce s-ar putea numi „democratizarea educației superioare”. A existat o epocă în care cei care știau să scrie și să citească reprezentau elita unei comunități. Apoi, în perioada interbelică, un absolvent de liceu cu balaureat era o raritate – și, desigur, era mult mai pregătit decît absolventul mediu de liceu din ziua de azi. Acum aproape oricine are posibilitatea să termine o facultate. Poate că, dintr-un anumit punct de vedere, e mai rău. Dar dintr-un alt punct de vedere, e și mai bine. Cum se zice, tot răul spre bine. Aștept marea clipă cînd întreaga Românie urbană va fi formată din doctori în științe. Și Europa odată cu noi.

SUPLIMENTUL LUI JUP

Ministerul Culturii în „Era Supărăcioșilor”. 6 luni de mandat

Să tot fi trecut mai bine de o lună de când ministrul Culturii, Theodor Paleologu, și-a lansat volumul de publicistică *Era supărăcioșilor*. Asemenea fostului ministru, Adrian Iorgulescu, și domnul Paleologu este publicist. Semnează texte, se miră continuu de țara în care trăim, și-ar dori, la rîndu-i, să aibă buget mai mare de păstorit. După ce cîțiva ani am auzit refrenul „acum sînt bani pentru cultură”, a venit criza. Care a lăsat fără finanțare programele de achiziție de carte pentru bibliotecile publice, a redus consistent fondurile pentru programele de finanțare a proiectelor culturale. De curînd, într-o ședință de Guvern la care și ministrul

participa, cinematografia a fost privată de banii care veneau oricum cu țîrîta de la cazinouri și Loteria Națională. În acest climat de-a dreptul *supărăcios*, Theodor Paleologu a avut grijă ca aparițiile sale publice să fie dese, să arunce penibilul asupra Academiei Române pentru că nu acordă mai multă atenție termenilor „pleașcă” și „cacarisire”, să bea țuică alături de președintele Băsescu la sărbătorile ovinelor, să joace la Zilele orașului Pașcani sau să vină cu bicicleta să vadă incendiul. Bref, ce-am putea să-i reproșăm?

O CRONOLOGIE

Ianuarie 2009

» Fondurile alocate, anul acesta, proiectelor culturale și cultelor reprezintă doar jumătate din cele de care s-a beneficiat în 2008. Comparativ cu anul 2008, cînd proiectele culturale au primit 42 de milioane de lei, anul acesta s-au alocat doar 22 de milioane de lei, în vreme ce cultele vor primi aproape jumătate din suma de 270 de milioane de lei, de care au beneficiat anul trecut.

Martie 2009

» Instituțiile de cultură vor fi dotate cu containere de colectare a surselor de iluminat uzate.

Aprilie 2009

» Bugetul pe 2009 al Ministerului Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național, stabilit inițial la 1,2 miliarde de lei, este mai mic cu 28 de milioane în urma rectificării bugetare, a precizat ministrul de resort. Ministrul Culturii a lăsat să se înțeleagă faptul că, pentru proiectele care ar urma să beneficieze de fonduri total insuficiente, se ia în calcul inclusiv varianta ca ele să nu mai fie organizate anul acesta. Potrivit ministrului Culturii, Festivalul Internațional „George Enescu” nu va fi afectat de rectificare.

» Paleologu s-a întîlnit cu cineștii pentru a găsi soluții la problemele filmului românesc.

„Trebuie să cunosc, în calitate de ministru, toate părerile din domeniu, pentru că am fost, în ultima vreme, destinatarul mai multor scrisori deschise”, a adăugat Paleologu, cu referire la „petițiile” pe care le-a primit din partea cineștilor nemulțumiți, în principal, de concursul Centrului Național al Cinematografiei pentru proiecte cinematografice și de atribuirea fondurilor destinate festivalurilor de film.

Mai 2009

» Ministerul Culturii nu dispune, anul acesta, de bani pentru dotarea bibliotecilor cu cărți. „Aceasta este situația în care ne aflăm la momentul actual. Este o sărăcie lucie, care nu ne permite nici măcar să cumpărăm apă plată pentru angajații ministerului”, a precizat secretarul general al Ministerului Culturii, Mircea Staicu. Achiziția de cărți la nivel național nu va fi însă compromisă în totalitate, în condițiile în care, potrivit Ministerului Culturii, Loteria Națională trebuie să pună la dispoziție în acest scop, anual, 0,4% din profit. Bugetul de criză din 2009 va afecta și teatrele și muzeele, care, spun reprezentanții ministerului, vor trebui „să-și mai reducă din pretenții”. Tot din pricina crizei de fonduri, Ministerul Culturii nu va mai finanța, anul acesta, programul „Promocult 2009”.

O jucărie prea mare pentru Paleologu

Răzvan Chiruță

Ministrul Culturii Adrian Iorgulescu organiza, la începutul fiecărui an din mandatul său, o conferință de presă în care anunța proiectele mărețe pe care urma să le întreprindă în lunile de după. Mall cultural la Sala Palatului, terminarea șantierului la Biblioteca Națională, cămine culturale în multe, multe comune. Curgeau rîuri de bani dinspre Adrian Iorgulescu, iar domnia sa era mîndru de asta. Atîta doar că devenea tot mai amuzant să constatăm că ministrul prezenta anual aceleași și aceleași proiecte. Mereu în stadiu de început. Reîncălzea ciorba o dată la 12 luni și ne-o prezenta ca pe o mîncare proaspăt gătită.

Deși ne păcălea la fiecare 12 luni cu sintagma „Cultura are bani”, Adrian Iorgulescu pare acum un administrator priceput în comparație cu Theodor Paleologu. Cu tot respectul pentru erudiția sa, acesta din urmă arată mai degrabă ca un copil care a primit o jucărie prea mare și complicată pentru vîrsta sa fragedă. Și e aproape să o strice ori să o piardă, pentru că nu o înțelege.

Pînă acum, nimic relevant nu a venit din partea domniei sale. Cea mai importantă știre pe care am citit-o în presă a fost că transportă în coșul bicicletei cu care merge la serviciu geanta sa Gucci de 2.000 de euro. Iar „pe surse”, știu că a plecat nonșalant la masă, în timp ce un grup de sindicaliști își striga foamea în fața ministerului.

Dar cel mai trist este că Theodor Paleologu, un om despre care mulți au sperat că va aduce prosperitate și o nouă gîndire la Ministerul Culturii, devine pe zi ce trece doar un alt politician dimbovițean. Argumente în sprijinul afirmației mele sînt multe. În primul rînd, fiul lui Alexandru Paleologu s-a molipsit de meteahna de a nu-și respecta principiile. Iată ce declara pe blogul personal în 2008: „Ne aducem cu toții aminte de statul-PSD din perioada 2000-2004, cînd practic orice opoziție fusese redusă la tăcere. O nouă guvernare PSD ar folosi criza ca pretext pentru un clientelism încă și mai strașnic, bazat de data asta pe critica ideologică a «capitalismului de dreapta». Mergeți afară și uitați-vă cum s-au împinzit din nou străzile cu steaguri, panouri și pancarte roșii: este imaginea exactă a ceea ce se pregătește” (*Scrisoare către liberali,*

noiembrie 2008). Alături de cine guvernează ministrul Culturii acum?

Apoi ieșirea din noaptea incendiului de lîngă Biserica Armească a fost tot una în stil politicianist. Luminat de reflectoarele televiziunilor, Theodor Paleologu a sărit să certe pe toți din jur pentru clădirea prea înaltă care ardea în fața sa. A făcut-o însă ca un om nepregătit, care nu știa că și Ministerul Culturii are o responsabilitate pentru povestea respectivă. Tocmai de aceea, primarul sectorului 2, deși vinovat, l-a dominat și a făcut să pară domnul ministru un copil cu o jucărie prea mare. Una pe care riscă să o strice sau să o piardă.

Ministrul exprimării spontane

Iulia Blaga

Când l-am văzut prima oară pe ministrul Theodor Paleologu, la Festivalul de Film Ecologic de la Sinaia (la începutul anului), trebuie să recunosc că mi-a plăcut. Mi s-a părut foarte simpatic. Vorbea engleză și vorbea bine. Avea spirit de glumă, dar și spirit ecologic. Era altfel decât ceilalți. Dar a trecut o jumătate de an în care ministrul nu a făcut pentru cinema nimic notabil. De fapt, pe ministrul Paleologu cred că o să-l țin minte numai pentru butade și pentru umorul său – nu știu cât la sută voluntar, dar mult mai uman și mai viu decât al colegilor politicieni unși cu toate alifiile. Când situația cinematografilei (prefer să mă refer la cinema) era destul de „cacarisită” (săli de cinema puține și proaste, privatizarea lor rămasă în aer, concursul CNC contestat din nou), dumnealui ieșea la rampă cu declarații antologice – cea cu „pleașca”, cu „bugetul cacarisit”, conferințe despre pleașcă, declarații despre „porcării” care se construiesc în vecinătatea monumentelor. Nu mi-au displicut aceste ieșiri publice, dar nici nu mi s-au părut suficiente.

După ce Cristian Mungiu, membru într-una dintre comisiile de jurizare de la concursul de finanțare organizat de Centrul Național al Cinematografilei, a apărut la rampă cu un cearșaf de lucruri care trebuiau, în opinia sa, modificate, ministrul a organizat o dezbateră la sediul ministerului. Era prima la care asista domnul Paleologu, dar cei din domeniu trecuseră deja din 1990 încoace prin nenumărate astfel de ședințe. „Să-mi trimiteți pe mail, eventual să marcați cu altă culoare, pasajele din regulamentul pe care le-ați dori modificate”, a spus acesta într-una dintre frazele sale politicoase și cred că sincere, dar mă îndoiesc că exista cineva în sală care credea că se va schimba mare lucru.

Cred că Theodor Paleologu e mult prea bine-crescut, mult prea educat și mult prea moale pentru șmecherii de aici, care n-au mamă, n-au tată când vine vorba de propriile interese. Cred că Theodor Paleologu e mai bun diplomat decât ministru, și poate că și tactul și bunul-simț, nu doar lipsa de pricepere și de timp, l-au împiedicat să fie mai categoric în privința cinematografilei.

Ultima scăpare a avut-o în luna iunie când Guvernul a adoptat, sub nasul său, Ordonanța de Urgență nr. 20 prin care Loteria Română și cazinourile să nu mai trebuiesc să verse 4% din venit în vistieria Fondului Cinematografic. Aceasta a fost o mare scăpare, căci micșorează semnificativ bugetul de producție a filmelor. Ministerul a promis că va căuta, împreună cu Ministerul Finanțelor Publice, soluții alternative, deși tocmai Ministerul Finanțelor Publice venise cu ideea exceptării jocurilor de noroc de la plata acestui procent. Teama mea este că se va spune ceva de genul: „E criză. Ia, mai subțire cu filmele”. În situații delicate, se taie din cheltuielile cu distracția și loisirul, și mi-e teamă că acolo intră cultura.

Răspunsul la criză: Google

Constantin Vică

Anul acesta Ministerul Culturii e simpatic și nu are buget. E simpatic prin ministrul său și e sărac în urma jocului politic PDL-PSD. Simpatia pentru un minister, de orice tip, e bizară. Dar nu poți fi antipatic când știi ce buget are, când vezi că acționează ca un ONG (cel mai bun exemplu e campania „Omul dărimă locul” în „vederea schimbării percepției publice asupra patrimoniului construit”) și e întotdeauna supus presiunii a două partide care vor să-și împartă posturile pînă la nivelul femeilor de serviciu și șoferilor.

Creativitatea contemporană nu este susținută financiar (o singură sesiune de proiecte a Administrației Fondului Cultural Național în acest an). Scandalurile legate de Centrul Național al Cinematografilei, AFCN, direcțiile de cultură județene (în special cea a municipiului București), pavilionul românesc la Bienala de Artă de la Veneția au fost subiecte bune pentru jurnaliști. Cîteva expresii ale ministrului Culturii au ajuns folclor. Chiar dacă bugetul e foarte mic, ministerul e prezent în mass-media și se poate observa o disponibilitate către dialog mult mai mare decât în anii precedenți. În lipsa unor mecanisme

instituționale care să sprijine creativitatea și să apere patrimoniul cu adevărat, instituția dialogului rămîne o carte pe care actualul ministru o joacă mai bine decât alții.

Opțiunea ministrului pentru patrimoniu în defavoarea creativității contemporane poate fi o strategie câștigătoare. Dar ministrul nu poate ține sub control nici primăriile, nici companiile imobiliare. E ironic cum cel mai mare dușman al unui ministru care se declară liberal este tocmai proprietatea privată. A doua ironie este mariajul obligatoriu cu Biserica Ortodoxă Română, cultul care vrea să intre în administrarea culturii române. Între aceste constrîngerii, nu a mai rămas loc pentru artiștii și creatorii recenți. Poate că nici nu trebuie, ne aflăm într-o economie de piață, iar creatorii trebuie să-și construiască singuri un mod de producție capitalist. Dar atunci cum se mai exercită rolul social al artei, funcția ei de regenerare a spațiului public? Efectul acestei crize îl vor reprezenta apariția unor contra-sfere publice și radicalizarea discursului artistic.

Iar prima victimă va fi, desigur, instituția care finanțează cultura. Citec o știre pe site-ul ministerului: „Aproape 5 milioane de români vor avea acces la servicii de Internet gratuite în 12 biblioteci

» „Efectul acestei crize îl vor reprezenta apariția unor contra-sfere publice și radicalizarea discursului artistic.” – Constantin Vică

județene și 240 de biblioteci locale”. Nu cumva e prea tîrziu și prea puțin? Cum se va face accesul – de la un singur post, de la două? Cine îi va învăța pe utilizatori să se descurce în mediul online?

Prezența unei conexiuni Internet e nulă dacă nu presupune accesul la cîteva baze de date sau biblioteci online. Răspunsul ministerului la criza culturală din orașele mici și comune este Google.

O CRONOLOGIE

Iunie 2009

» Ministrul Culturii, Theodor Paleologu, le-a spus participanților prezenți la mitingul împotriva nimirilor pe criterii politice la șefia direcțiilor de cultură, că ar demisiona cu plăcere din funcție, chiar miine, dacă i s-ar cere acest lucru. „Vreme de șase luni, am fost singurul om care a protestat față de politizarea deconcentratelor. De

atunci, sînt tot singur, iar imobiliarii vor să mă zboare”, a spus Paleologu.

» Ministrul Culturii, Theodor Paleologu, a participat la Bookfest 2009 la lansarea volumului *Cartea Neagră a Patrimoniului*. Aceasta fost redactată de Hanna Derer, arhitect urbanist și consilier personal al ministrului. Lansarea volumului este parte a campaniei „Omul dărimă locul”, organizată de minister cu scopul de a

schimba percepția asupra patrimoniului construit.

» Tot la Bookfest, Paleologu și-a lansat culegerea de articole scrise în perioada 2005-2006, intitulată *Era supărăcioșilor*.

» Informația oferită de ministrul Paleologu potrivit căreia PDL are cei mai frumoși miniștri din Guvern nu a fost inclusă în această selecție din motive lesne de înțeles.

Teleuniversitatea care redzistă

Primele numere de stand-up comedy din România au apărut la o televiziune de nișă.

Nu la HBO sau pe la ProCinema, ci tocmai la un canal care difuza și difuzează cursuri ale profesorilor de la Universitatea „Spiru Haret”. Ce ironie mai mare ni se putea servi, dacă nu aceea de a te numi „TV România de Miine”? Un loc virtual, în care viitorul patriei noastre este reprodus prin apariții șocante și hazlii ale unor moșuleți care citesc stîngaci și poticnit de pe niște suporturi de curs.

În urmă cu cîteva ani, atunci cînd antenele-satelit erau mai rare în România decât miniștrii discreți și serioși, iar Digi, Dolce și altele asemenea nu apărușeră, cu „ligheanul” puteai prinde cîteva posturi „la liber”. Beneficiarii de acces la TVRM și în ultimul cătun din țara noastră, cu condiția să ai antenă și receiver digital. Așa, probabil, mulți dintre „cursanții” instituției își „descărcău” fundamentele teoretice pe casete video, deși pe atunci oricine se

putea întreba cine naiba se uită la un canal TV care transmite în direct, ca meciurile etapei, monoloagele unor domni și doamne care păreau a fi mai curînd veniți de la raionul „lactate” din piață, decât dintr-o universitate serioasă. Sînt curios doar cum ar fi arătat o serie de seminarii sau laboratoare transmise live, pe TVRM: oare studenții ar fi răspuns la întrebările profesorilor trimițînd SMS-uri, ca dedicațiile la Etno TV, iar răspunsurile corecte s-ar fi

derulat pe burtiera din josul ecranului? Oare în prime-time erau difuzate doar materiile fundamentale?

Misterul longevității acestui post TV și, implicit, a acestei mega-universități (aud că ar avea filială pînă și la New York) nu e, în fapt, nici un mister: e foarte ușor să devii student sau absolvent cu diplomă eliberată de Ministerul Educației, stînd acasă și urmărind TVRM, ca și cum te-ai uita la un film pe ProTV sau la știri pe Realitatea TV.

LA LOC teleCOMANDA

Alex SAVITESCU

Și ai succes de piață garantat, dacă ai printre studenți o sumedenie de politicieni și de rude ale acestora.

Nu e însă aici locul de discutat moralitatea unei asemenea instituții academice sau a succesului său de piață. Este însă important de remarcat faptul că am rămas printre puținele țări europene – dacă nu singura! – în care justiția se

face la OTV, iar educația la TVRM.

P.S.: Am auzit mulți oameni serioși spunînd că absolvenții lăsați acum cu ochii în soare nu au nici o vină și că ar fi victime într-un război care nu le aparține. Cu riscul de a părea intolerant, spun doar că, atunci cînd te înscrii la o asemenea universitate, îți asumi pînă la capăt riscurile.

Visul numit Truffaut al Magdei Mihăilescu

S-a lansat „cea mai bună carte de cinema care s-a scris vreodată în România”. Superlativul îi aparține lui Alex. Leo Șerban și se referă la cea mai recentă carte scrisă de criticul de film Magda Mihăilescu, *François Truffaut, bărbatul care iubea filmele...*

Iulia Blaga

...„și pisicile” mi-a scris Magda Mihăilescu în dedicație. A fost prima oară când am văzut-o emoționată pînă la lacrimi. O știam intransigentă, severă, categorică, avînd nu doar orgoliul meseriei, dar și pe al generației din care face parte, al cotidianului („Adevărul”, „Gîndul”) pentru care a lucrat mulți ani, al propriei valori. Magda Mihăilescu e autorul cunoscutei butade despre tinerii „care cred că cinematograful a apărut în anii '90”. La lansarea din 13 iulie, cînd a vorbit despre generația sa născută la începutul războiului, a contînut-o: „Pentru cei tineri trebuie să spun că e vorba de cel de-al doilea război mondial” (!).

A fost o lansare chiar emoționantă. Sala „Elvira Popescu” a Institutului Francez era aproape plină. Veniseră colegi critici, foști colegi și prieteni vechi de-ai autoarei, cinefili. Se simțea – poate și datorită culorii cerului la ieșire, dar în mod clar datorită faptului că după lansare a fost proiectat ultimul film al lui François Truffaut, *Vivement dimanche!* (care se încheie cu o nuntă!) – un aer de sfîrșit

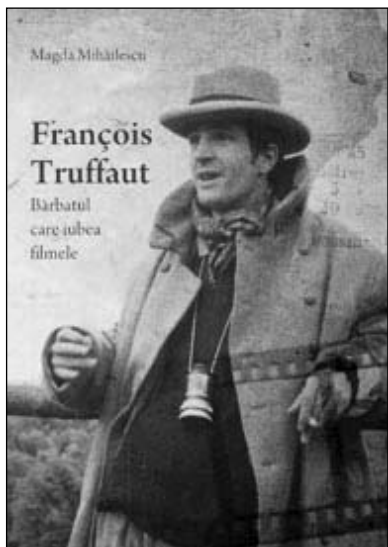
de ceva și de început a altceva. Un prag. Poate și datorită crizei care limpezește lucrurile. Pentru Magda Mihăilescu lansarea a fost, clar, sfîrșitul a ceva. A fost visul său de mulți ani să scrie o carte despre cineastul său preferat și de-abia după 1990 (după ce s-a inventat cinematograful!) a avut cum să o pregătească în afara graniței, călătorind una-două săptămâni pe an. „Cartea s-a aflat la răsrucea unor noroace repetate”, spune autoarea, care s-a nimerit întîmplător într-un juriu cu Jean-Pierre Léaud, a cunoscut-o pe văduva cineastului, Madeleine Morgenstern, cu ajutorul căreia a studiat timp de mai mulți ani arhivele Truffaut, petrecînd timp chiar în biroul acestuia de la societatea Les Films du Carrosse (cumpărată între timp de Marin Karmitz și Mk2).

A citit tot ce se putea citi despre Truffaut, i-a văzut toate filmele, a parcurs corespondența, i-a cunoscut apropiații, s-a îmbibat de spiritul lui și, mai mult, a reușit să se mențină impregnată pe perioada îndelungatului travaliu al cărții.

A labour of love

„Dragă Madi, sînt aici ca să-ți spun că mi-a plăcut enorm cartea ta”, a spus Alex. Leo Șerban, după introducerea lui Didier Montagne, directorul adjunct al Institutului Francez din București, și înaintea criticului literar Mihai Iovănel. Alex. Leo Șerban a spus că volumul este „ceea ce anglo-saxonii numesc a labour of love”, autoarea lui „scormonind în cușorul operei lui Truffaut pentru a-i vedea rimele, ecourile”. Altă apreciere elogioasă, pe cît de scurtă pe atît de concisă, vine de la criticul britanic de film Ronald Bergan, care scrie la „The Guardian” și a editat volumul *François Truffaut – Interviews*, apărut la University Press of Mississippi: „Truffaut ar fi fost mîndru de Magda Mihăilescu”. E nevoie de mai mult?

În amatorismul care ne invadează din toate părțile și pe toate planurile, o carte muncită, serioasă, remarcabilă cum e cea a Magdei Mihăilescu (scoasă la Editura Curtea Veche) funcționează ca un mic baraj. E inedit ca o carte de film de la noi, consacrată unui cineast ne-român, să fie sprijinită de personalități și instituții din afară și să constituie o contribuție românească la înțelegerea filmelor lui Truffaut, pentru care azi interesul e foarte mare. Ar putea fi un lucru normal într-o societate normală, dar am vaga senzație că Magda Mihăilescu îmi împărtășește scepticismul.

O priveliște imposibilă în vremurile noastre de civilizație: Iașul treaz!

Cu mult înainte de a se fi instituit la Iași „O zi fără mașină”, conducerea orașului și a județului a luat o decizie tot cu iz ecologist, însă care viza noxele răspîndite de combustibilii din creier.

Ziarul „Opinia” din 13 martie 1907 anunța o măsură originală luată prin „ordonanță prefectorială”: suprimarea pentru o zi a uneia din „cele mai fundamentale și mai fecunde ramuri ale comerțului”, a uneia din cele mai „tradiționale și populare instituții: circiuma”. Așa că, pe 12 iulie 1907, „orașul nostru a suferit de „frigiditate unei mari iritații și dure-roase nerăbdări”, oferind

„o priveliște unică: acea imagine imposibilă în vremurile noastre de civilizație: un oraș fără băutură, un oraș fără alcool, un oraș treaz!”.

Și nu e puțin lucru, căci „în zilele de azi – scria la 1907 Rodion – e de neînchipuit viața fără acest element căruia higienistii îi spun chiar aliment, născocit de oameni pentru ridicarea moralului, a dispoziției, a curagiului sau a entuziasmului”. Căci cine a mai văzut Parisul fără absint, Londra fără whisky, Moscova fără votcă sau Munchen fără bere?

Și cine a mai pomenit orașele românești fără vin și rachiu? Cine a mai

DAMELE GAZETIERE

Emilia CHISCOP

pomenit viața Iașului fără aburii de la rachiu care se bea în „cîtimi colosale”? Cine și-ar putea închipui un oraș calm, fără furii, fără evenimente tragice, multe cauzate de alcool, acest „nectar veninos și arzător”, care îngroașă dintotdeauna nu doar sîngele, ci și „dosarele tribunalelor și ale curților cu juri”? Cum aceste dosare gem de efectele băuturii, „nemuritor va fi acela care va izbuti să gonească

rachiu din rolul lui de aliment esențial în viața țăranelor, atît a bărbatului, cît și a femeii”.

Dar cum oamenii nu pot fi nemuritori, tot așa speranța eradicării e zadarnică. Decizia „O zi fără rachiu” a fost originală, dar fără consecințe practice viitoare, cum anticipa autorul articolului acum 100 de ani.

„Căci beția nu se lecuiește cu morală: Cine a băut va mai bea.”

Radio România Muzical

transmite în direct

Trei spectacole din FESTIVALUL DE LA BAYREUTH

Pentru fanii lui Wagner și nu numai...

25 iulie, ora 16,50

Tristan și Isolda

26 iulie, ora 16,50

Maeștrii cîntăreți din Nurnberg

2 august, ora 16,50

Parsifal

Radio România Muzical

se aude în FM (97,6 și 104,8) pe satelit și live online muzical.srr.ro

Planeta radio

40 de ani de la aselenizare

cu Corina Negrea

marți, 21 iulie, ora 17

Radio România Cultural

cultural.srr.ro

Centrul Național al Dansului

suntem aici

Bd. Nicolae Bălcescu 2
București
Tel.: + 40 (21) 318 86 76
office@cndb.ro
www.cndb.ro

Centrul Național al Dansului

alternativ 24-FUN Supliment HotNews

cafe deko

O CARTE DE
FAREED ZAKARIA,
JURNALIST AL
PRESTIGIOSULUI
„NEWSWEEK
INTERNATIONAL”

Viitorul libertății

democrația neliberală în Statele Unite ale Americii și în lume

În ultimul veac, lumea a cunoscut o tendință dominantă reprezentată de ascensiunea democrației. Dacă la începutul secolului XX în lume nu exista nici o democrație (înțelegând astăzi ca guvernarea realizată în urma unor alegeri libere), la ora actuală, 62% dintre toate țările lumii îmbrățișează acest tip de guvernare. Democrația constituie o sursă de legitimitate politică în defavoarea monarhiei, a fascismului și a comunismului, teocrația islamică fiind un fenomen izolat, împărțit doar de câțiva adepți fanatici. Dictaturile actuale simulează principii democratice, ceea ce denotă faptul că democrația s-a impus – e drept, doar teoretic – și în acest caz.

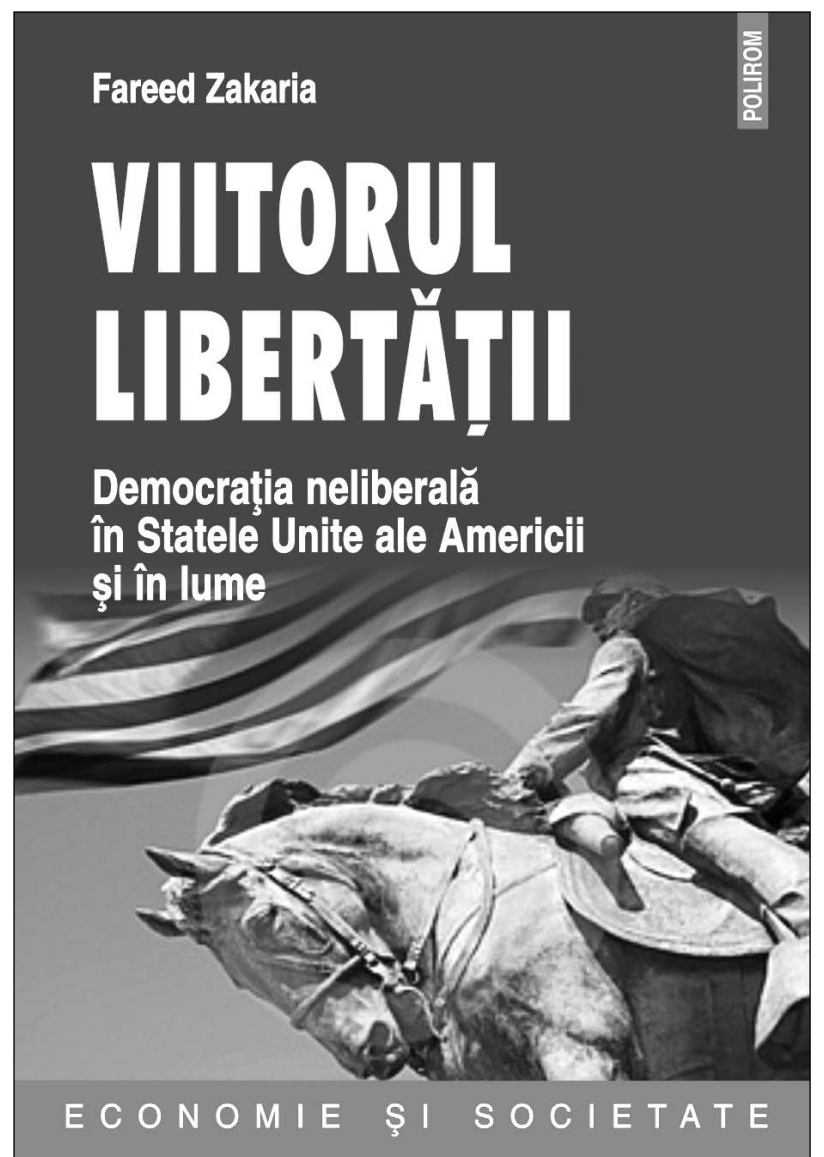
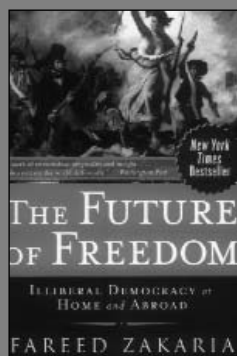
Autorul volumului abordează democrația dintr-o perspectivă evolutivă, genetică, concentrându-și analiza asupra

metamorfozei conceptului și a punerii sale în practică în arii culturale și politice de pe toate continentele. Dacă inițial democrația însemna „guvernarea de către popor”, evoluția acestui concept a depășit praguri ale semnificației succesive, devenind la ora actuală un mod de viață, sensul ei radiind în toate aspectele vieții politice, economice și sociale.

Ca orice fenomen social major, amploarea valului democratic a fost dată de o multitudine de forțe: revoluția tehnologică, creșterea veniturilor pentru clasa de mijloc și prăbușirea sistemelor și ideologiilor alternative. Autorul consideră că acestor cauze sistemice li se adaugă ascensiunea și dominația Statelor Unite, politica și cultura fundamental democratice ale acestui stat impunând democrația la nivel planetar.

» Fareed Zakaria este redactor la „Newsweek International”, unde realizează rubrica săptămânală de afaceri internaționale, și gazdă a emisiunii „Foreign Exchange”, de pe postul de televiziune american PBS.

Cultura ca destin

Traducere de Doris Mironescu

Această scurtă istorie a libertății poate părea descurajantă. Din ea rezultă că, dacă o țară dorește să devină o democrație liberală, ea ar trebui să se mute în Occident. Fără îndoială că apartenența la lumea occidentală – chiar și la marginile ei – reprezintă un avantaj politic. Dintre țările care și-au recâștigat independența după prăbușirea imperiului sovietic, cel mai bine s-au descurcat cu democrația liberală cele care împărțiseră deja experiența occidentală – vechile provincii ale imperiilor austriac și german. Granița care despărțea creștinătatea occidentală de cea răsăriteană în anul 1500 desparte

astăzi regimurile liberale de succes de cele care au eșuat, neliberale. Polonia, Ungaria și Cehia, care constituiseră o parte mai protejată a Europei, au înaintat mai mult pe drumul consolidării democrației; statele baltice le urmează. Chiar și în Balcani, Slovenia și Croația, care sînt de partea vestică a graniței Orient-Occident, se descurcă mai bine, în timp ce Serbia și Albania (aflate la est) au o tranziție mult mai dificilă.

Prin urmare, cultura este oare un destin? Această teorie a fost susținută de către specialiști eminenți, de la Max Weber la Samuel Huntington. Astăzi este o idee la modă. Toți oamenii, de la consultanții de afaceri la strategii militari, vorbesc

despre cultură ca despre cea mai la îndemână explicație a tuturor problemelor. De ce a crescut atât de mult economia Statelor Unite în timpul ultimelor două decenii? E clar: datorită culturii antreprenoriale unice. De ce nu reușește Rusia să se adapteze la capitalism? Și acest lucru e clar: pentru că are o cultură feudală, împotriva comerțului. De ce se scufundă Africa în sărăcie? De ce naște lumea arabă teroriști? Răspunsul este același: din cauza culturii.

Dar astfel de răspunsuri sînt prea simple. La urma urmei, cultura americană a produs și epoci de stagnare și o Mare Criză. Iar vechile culturi feudale ale Japoniei și Germaniei par să se fi

adaptat bine capitalismului, de vreme ce acestea au devenit a doua, respectiv a treia țară din lume, ca bogăție. Aceeași țară poate reuși sau eșua în epoci diferite, uneori la o distanță de numai câteva decenii, ceea ce ne indică faptul că aici este vorba despre altceva decât despre cultură, care e relativ stabilă.

Strălucitul patriarh al politicii din Singapore, Lee Kuan Yew, mi-a explicat odată că, dacă vrei să vezi cum funcționează cultura, trebuie să-i compari pe muncitorii germani cu cei din Zambia, aflați la lucru oriunde în lume. Vei ajunge repede la concluzia că diferențele mari dintre cele două culturi explică rezultatele. Alți specialiști vin cu argumente asemănătoare: într-o interesantă carte intitulată *Tribes*, Joel Kotkin susține că, dacă vrei să reușești pe plan economic în lumea de azi, soluția e simplă: fii evreu, indian, dar, mai presus de toate, chinez.

Lee și Kotkin au dreptate să observe că anumite grupuri – chinezii, indienii,

evreii – se descurcă foarte bine în toate împrejurările. (Trebuie să recunoșc că și mie îmi place în mod deosebit această variantă a teoriei culturii, deoarece sînt de origine indiană.) Dar dacă a fi indian este o cheie pentru succesul economic, cum se explică jalnica evoluție a economiei indiene de-a lungul primelor patru decenii după obținerea independenței în anul 1947 – ba chiar, dacă stăm să ne gîndim, în secolele anterioare? În timpul copilăriei petrecute în India, nu-mi consideram compatrioții buni întreprinzători. De fapt, îmi amintesc ziua în care un bătrîn membru al Parlamentului indian, Pilloo Mody, i-a adresat următoarea întrebare Indirei Ghandi, în timpul orei de răspuns la întrebări pe care primul-ministru o ținea în New Delhi: Poate să ne explice primul-ministru cum se face că indienii par să prospere economic sub orice guvernare din lume, cu excepția celei proprii?...

Mihaela Michailov: „Christian Lapointe, una dintre cele mai importante descoperiri pe care le-am făcut la Avignon, are forța unei bombe care așteaptă din secundă în secundă să-ți explodeze în față și fragilitatea unui elastic care-și întinde angoasele pînă cînd plesnesc“.

» „Societățile democratice au nevoie de noi ghiduri și zone de tampon, concepute pentru problemele și timpurile moderne. Dar orice astfel de inițiativă trebuie să înceapă cu o întoarcere la istorie, la lupta pentru libertate și democrație care a început în Occident și s-a răspîndit în restul lumii. Dacă vrem să reinnoim căutarea veșnică a vieții, libertății și fericirii, trebuie să ne amintim forțele care le-au produs. Numai înțelegînd trecutul libertății o vom putea proteja în viitor.“

O întrebare asemănătoare se poate pune și în China, o altă țară ce s-a descurcat lamentabil din punct de vedere economic timp de sute de ani, pînă în urmă cu trei decenii. Dacă pentru a obține succesul ai nevoie doar de chinezi, China îi are pe aceștia cu miliardele. Cît despre evrei, cu toate că au prosperat în mai multe locuri de pe glob, în singura țară unde constituie majoritatea, Israel, a existat pînă de curînd un haos economic. Interesant este că norocul celor trei țări (India, China și Israel) s-a schimbat considerabil prin anii '80, dar asta nu pentru că ele ar fi făcut rost de o cultură nouă, ci pentru că guvernele lor și-au schimbat politica și au creat un sistem mai deschis pentru piață. Astăzi, China se dezvoltă mai repede decît India, dar acest fapt se explică prin reformele economice mai extinse ale Chinei, nu prin presupusa superioritate a eticii confucianiste asupra gîndirii hinduse.

E ciudat că Lee Kuan Yew este un susținător fervent al argumentelor culturale. Din punct de vedere cultural, Singapore nu este foarte diferită de vecina sa Malaezia. Este mai chinezesc și mai puțin malaezian, dar, în comparație cu restul lumii, cele două țări au multe în comun. Dar Singapore a avut în măsură mai mare decît vecinii săi un guvern eficient, care a aplicat politici economice inteligente. Mai degrabă aceasta îi explică succesul, decît diferențele culturale innăscute. Cu alte cuvinte, cheia succesului înregistrat de Singapore este Lee Kuan Yew, nu Confucius. Desigur, cultura nu este lipsită de importanță; dimpotrivă, ea contează enorm. Ea reprezintă experiența istorică a unui popor, este asimilată de instituțiile sale și modelează atitudinile și așteptările poporului cu privire la ceilalți. Dar cultura poate fi schimbată.

Cultura germană din 1939 era foarte diferită de ceea ce avea ea să devină în 1959, doar cu 20 de ani tîrziu. Europa, care era odată centrul naționalismului exacerbant, este acum postnaționalistă, iar statele ei sînt dispuse să-și cedeze puterea unor organisme supranaționale, într-o manieră pe care americanii abia pot să și-o reprezinte. Statele Unite erau cîndva o republică izolaționistă, extrem de suspicioasă față de armatele stabile. Astăzi, ele sînt un hegemon cu avanposturi răspîndite peste tot în lume. Chinezii

erau cîndva țărani înapoiți; astăzi, ei sînt negustori inteligenți. Crizele economice, războiul și conducerea politică sînt lucruri care pot schimba o cultură.

În urmă cu 100 de ani, cînd Asia de Est părea iremediabil săracă, mulți specialiști – mai cu seamă Max Weber – susțineau că atributele necesare succesului în capitalism le lipseau culturilor confucianiste. Acum un deceniu, cînd Asia de Est se afla în plin avînt, specialiștii au întors această explicație la 180 de grade, declarînd confucianismul o cultură care, de fapt, accentua trăsăturile esențiale ale dinamismului economic. Astăzi, roata s-a învîrtit iar, și mulți văd în valorile asiatiche toate ingredientele capitalismului clientelar. În studiul său, Weber pune în legătură succesul economic al Europei de Nord cu etica protestantă și preciza că Sudul catolic va rămîne sărac. În realitate, în ultima jumătate de secol, Italia și Franța s-au dezvoltat mai repede decît țările europene protestante. Pentru a explica slaba performanță a unor țări din America de Sud, am putea folosi stereotipul latinilor șmecheri și al unei etici a muncii de tipul *mañana*, dar atunci cum se explică succesul din Chile? Economia acestei țări se descurcă la fel de bine ca a oricăreia dintre cei mai puternici tigri asiatici. Deseori, succesul ei este atribuit unui alt set de valori latine: familii puternice, valori religioase și determinare.

În realitate, nu există o explicație simplă pentru ceea ce reușesc anumite societăți în anumite epoci. Cînd o societate atinge succesul, acest fapt pare, retrospectiv, inevitabil. Așa că examinăm societățile care au cunoscut succesul căutînd în interiorul culturilor acestora cheia reușitei. Dar culturile sînt complexe; poți găsi în ele tot ce vrei. Dacă vrei să găsești simptome culturale ale muncii susținute și ale deprinderilor financiare în Asia de Est, le identifici fără greș. Dar nici dacă vrei să găsești o tendință spre supunere oarbă și nepotism nu e deloc dificil. Dacă vei căuta suficient, vei găsi aceste trăsături în mai toate culturile.

Cultura este importantă. Ea poate stimula sau împiedica, întîrziînd sau accelerînd schimbarea. Poate fi codificată în instituții și practici, care constituie deseori obstacole în calea succesului. Cultura indiană s-ar putea să nu stînjenească prea mult șansele de dezvoltare economică a țării, însă birocrăția o împiedică în mod sigur. Marele avantaj al Occidentului este că istoria l-a condus la crearea unor instituții și practici care, deși nu sînt înscrise în zestre sa genetică, sînt greu de construit de la zero în alte țări. Dar nu e imposibil.

Volum în curs de apariție la Editura Polirom, colecția „Economie și societate“

AVIGNON 2009

Re-enactment-ul istoriei

Afișe în copaci, afișe pe garduri, afișe agățate de cabluri și stîlpi, de obloane și scaune, afișe prinse de costume ca și cum fiecare corp ar fi un spațiu publicitar vital, afișe în baruri și magazine cochete, afișe care ți se lipesc de retină sau pe care le uiți în secunda în care le-ai văzut. Timp de trei săptămîni, Avignonul e o macrostructură de afișaj, o industrie urbană care trăiește din suflul autoregenerării imaginilor.

Mihaela Michailov

Artistul asociat al ediției a 63-a a Festivalului de la Avignon este dramaturgul și regizorul Wajdi Mouawad (prezent în festival cu patru texte, dintre care trei – *Litoral*, *Incendii*, *Păduri* – au fost prezentate într-un spectacol care a durat 11 ore), creatorul unui teatru epic piramidal care descinde în dinamica arhaică obsesiv reluată. Mouawad face surfing în memoria unei istorii neîmblinzite care bîntuie violențele contemporane înscrise în personaje-globetroteri. Eroii sînt copii mereu pe drum, prinși între vîrtejul vieții cotidiene și defrișarea rădăcinilor, între istorii colective și personale pe care le descoperă ca și cum și-ar descoperi sursa unui limbaj uitat.

Una dintre temele ediției de anul acesta a festivalului este istoria-spectru, istoria orchestrată coral ca un show al confruntărilor turbulente pe mai multe voci, sondată în spectacolul lui Amos Gitai – *La Guerre des fils des lumières contre les fils des ténèbres*, istoria recentă care pisează și bîntuie hălci de viață intimă din prezentul congolez în performance-ul lui Dieudonné Niangoua și Pascal Contet – *Les Inepties volantes*, istoria ficționalizată, istoria din spatele istoriei, care suprapune adrenalina luptelor de stradă din Liban peste o poveste personală de o tandrețe bulversantă în *Photo-Romance* al artiștilor Lina Saneh și Rabih Mroué, născuți la Beirut în 1966. Istoria microscopizată, transpusă în obiecte-vectori antropologici din *Camera Isabellei* (prezentat la București în Festivalul Național de Teatru din 2007) al lui Jan Lawers, istoria ipocriziei colective și a însingurării în trupuri care-și sublimază autismul și dau bolii strălucirea unei perle din *La Menzogna* – spectacol (invitat și la București în cadrul Festivalului UTE din 2008) al unuia dintre cei mai profunzi gînditori teatrali contemporani – Pippo Delbono.

Vasele de sînge ale istoriei se sparg în epiderma unui prezent care inhalează trecutul și îl recalibrează în actualitate.

FOTO: Christophe Raynaud de Lage

Combustia celui mai adînc dinăuntru

Dacă-ai fi din nou, aș vrea să fiu în foc ca să ard pînă cînd nu mai rămîn nimic. Ca să-mi las carnea să simtă pînă la capăt explozia căldurii ultime. Scurtcircuit al sfîrșitului și-al începutului. Cam așa s-ar putea sintetiza senzorial experiența Christian Lapointe (una dintre cele mai importante descoperiri pe care le-am făcut la Avignon), dramaturg, performer și regizor care, la vîrsta de 19 ani, în urma unui accident, a stat în spital o lună cu arsuri grave pe tot corpul. *C.H.S. – Combustie umană spontană*, performance-ul prezentat în 2009 la Avignon, pornește de la această experiență radicală pentru un performer care transformă evenimentul brut în hipertext dramaturgic. Lapointe are forța unei bombe care așteaptă din secundă în secundă să-ți explodeze în față și fragilitatea unui elastic care-și întinde angoasele pînă cînd plesnesc. Lapointe este convulsiv și combustiv, un artist-document al celor mai acute fisuri contemporane.

Performerul sondează rezervorul de arderi interioare care aruncă disoluția corporală în agonia disoluției cosmice. Lapointe detonează panica și trăiește visceral, total, în proximitatea respirațiilor morții. Cu fiecare silabă care îi țîșnește din gură ca un jet de flacără,

cu fiecare privire care devine animalică și alienantă, artistul creează o poetică proprie, structurată pe tensiuni tăcute, pe arderi mute. Stă pe un fotoliu și timp de o oră nu se mișcă. Nici un mușchi facial nu se contractă, nici o trepidație corporală nu poate fi sesizată. Inteligența construcției din *C.H.S.* vine din staticismul magnetic cu care lucrează Lapointe, din combustia celui mai adînc dinăuntru. Nimic exteriorizat, nimic afișat, nimic artificializat. Totul fierbe în vene, în vîntre, în visul dezintegrării organice. Performance-ul este gîndit pe trei voci (alături de Lapointe evoluează încă doi performeri-flash care se aprind în momentul în care au de spus un calup de text și se sting după ce l-au spus) și pe multiple temperaturi textuale interferente. Sînt alternante date statistice despre fenomenul combustiei spontane, reflecții mitologice, evaluări sociologice, clișuri poetice într-un conținut dramaturgic care, hibridizat, nu pierde nici un moment teatralitatea fiecărei intervenții. Lapointe accentuează nemișcarea, combustia unui al doilea corp care irumpe din stomac și plex. Nimic nu se mișcă cînd totul mișcă.

La final, din Lapointe rămîn urme ca dintr-un desen pe care ploaia l-a topit păstrîndu-i conturile. Bocancii, canistra de benzină, fotoliul gol. Memoria unei prezente scrijelite în propria noastră ardere.

SCRIITORUL VARUJAN VOSGANIAN:

„Fiecare familie are o Carte a șoaptelor, ce nu avem întotdeauna este povestitorul”

Interviu realizat
de Elena Vlădăreanu

Cum este astăzi o familie de armeni (în România)? Ce s-a pierdut, ce s-a câștigat în trecerea timpului?

O familie de armeni este ca oricare alta. Există un sistem de ideograme ale sentimentelor care face ca, indiferent de popor sau de limbă, să existe multe lucruri comune în viața oamenilor. Firește că armenii au fotografiile lor pe pereți, sfinții lor din calendare, borcanele lor legate în camera pentru iarnă, care au uneori alt gust sau se fac din alt fel de fructe, legendele și cîntecele lor. Și limba lor pentru care, ca să găsești asemănări cu altele, trebuie să cobori pînă la marile limbi indoeuropene, greaca veche, latina sau sanscrita.

Familia mea este, într-adevăr, personaj al *Cărții șoaptelor*. Cred că fiecare familie are o *Carte a șoaptelor* a sa, învelită în coperti de argint și, tot așa, fiecare timp și fiecare loc. Ceea ce nu avem întotdeauna este povestitorul, pomirea de a căuta în spațele lucrurilor văzute.

Cu timpul am cîștigat cîteva fotografii și cîteva nedumeriri în plus.

„Singurul lucru pe care oamenii îl au în comun sînt poveștile” și, puțin mai departe, „Cînd spui că doi oameni sînt din același neam, înseamnă că au ascultat același povești”. Cum ați defini astăzi identitatea comunităților de armeni din România?

Armenii sînt mai puțini astăzi. După război unii au emigrat, unii au murit și alții au uitat. Dar pe armeni nu trebuie să-i judeci după număr, ci după influență, după atitudine. Sînt ca plăieșii din Cetatea Neamțului, ar trebui să-i învingi ca să știi cîți sînt. În rest, ca și ceilalți dinaintea lor,

cîtă vreme trăiesc, se cred nemuritori.

În discuțiile din familie, mai ales în dialogurile bunic-copil, sînt multe lucruri foarte poetice. Este aceasta o adaptare la literatură sau, dimpotrivă, limba și gîndirea armenie sînt mai predispușe poeziei?

Nu există limbi mai poetice și limbi mai prozaice. Fiecare matrice lingvistică are posibilități generoase de a-și combina elementele. Armenii au ceva care îi distinge, într-adevăr, iar acest ceva nu e atît vorbirea, cît tonul vorbirii. Armenii sînt mai melancolici. Ei au învățat, între atîtea rătăcirii, cît e de greu să mori în același pămînt din care te-ai născut. Morții lor au fost atît de sfoși încît adesea nu li se mai cunoaște mormîntul și, de aceea, noi ne-am obișnuit să ne purtăm mormintele cu noi, în piepturile noastre. Avînd morți pretutindeni, armenii sînt de pretutindeni.

Multe personaje din carte, care, de altfel, sînt personaje reale în viața dvs., au o relație specială cu limbile, fiecare dintre ele vorbea mai multe limbi, unii cunoșteau chiar dialecte vechi ale unor limbi rare. Care este motivul pentru care învățau astfel de limbi, cum ar fi persana?

Toate personajele din cartea mea sînt reale, dacă a fi real înseamnă să te naști cîndva și să ai un nume de botez. Peste toate aceste personaje mai plutesc alte realități, spațiul este *n-dimensional*. *Cartea șoaptelor* nu este atît lumea însăși, cît aburul care pluteste, născut din înfierbîntările patimilor ei.

Armenii s-au născut în multiculturalitate. Eu însuși mi-am pornit educația în cel puțin două limbi, româna și armeană, m-am născut cu ele, la care aș adăuga și franceza. Pe celelalte le-am învățat cu oarecare ușurință, dat fiind că a vorbi armeană și a învăța o altă limbă europeană

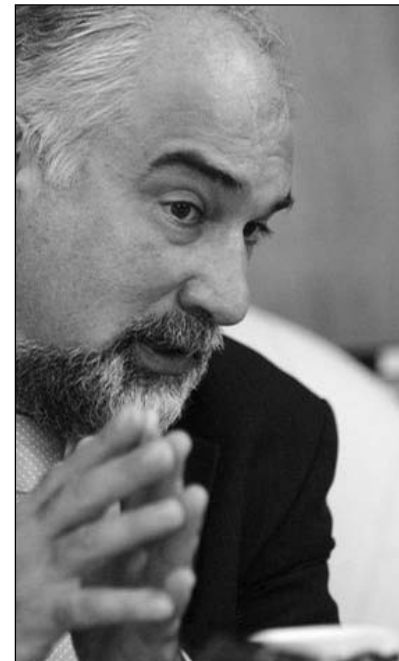
de circulație e ca și cum ai coborî din spațiul tridimensional în umbra bidimensională de pe perete. Bătrîni mei armeni vorbeau armeană și turcă. Cei din răsărit, din jurul lacului Urmia, vorbeau persana și, în peregrinările lor prin nordul Mării Negre, învățaseră rusă. Iar limbile orientale le scriau cu alfabetele cele vechi. Ei vorbeau toate aceste limbi cu aerul simplu, degajat al celui care mănîncă fructele pămîntului prin toate ținuturile prin care merge. Înaintea morții, bunicul vorbea în toate limbile odată. Amintirile și ținuturile copilăriei se amestecaseră în el.

Dar limba armeană? Își mai vorbesc astăzi armenii din România limba?

În diaspora armeană, doar o zecime dintre noi mai vorbesc bine limba. Este o limbă dificilă, cu o gramatică destul de complicată, are și cazurile ablativ, ca în latină, și instrumental, ca în rusă, are trei forme de pronume demonstrativ, ca în spaniolă, are șase forme de trecut, iar verbul se pune la sfîrșit, ca în germană. Alfabetul este diferit, iar neologismele se compun în interiorul limbii, ca în greaca veche. Dacă nu ești nativ și nu faci școală, e greu să vorbești perfect limba. Mulți vorbesc o limbă suficientă pentru conversație, dar utilizarea noțiunilor abstracte și neutilizarea cuvintelor străine este rară printre armenofoni. Fetița mea vorbește armeană, am trimis-o în fiecare an la mănăstirea armeană de pe insula San Lazzaro, din Venetia.

Bunicul din partea mamei, Setrak Melichian, a fost un supraviețuitor al atacurilor turcilor de la începutul secolului trecut împotriva armenilor. În ce măsură a fi supraviețuitor este, în această situație, un dar și în ce măsură este o povară?

Povara de a fi supraviețuitor nu e ușor de dus. Te simți răspunzător față de cei care nu mai

sînt. Bunicul, de exemplu, a purtat această amintire ca pe o datorie: îi ajuta pe cei săraci, era bun cu băieții din prăvălie, nu păstra nimic pentru sine, ci totul pentru fetele sale. Asta l-a și salvat de pușcărie. Împărțea alimentele prizonierilor ruși, unul dintre ei s-a întors cu armatele sovietice și a intervenit pentru el. În *Cartea șoaptelor* se vorbește mult de această povară. Fiecare a dus-o în felul său. Dar moartea, venită pentru mulți dintre ei prea în grabă, a fost bună cu cei care au supraviețuit: la ei venea doar cînd era chemată. E cel mai mare dar pe care îl poate face moartea.

Cartea șoaptelor este, mai ales, o carte a morților și a casei. Care este importanța morților și a casei în cultura armeană?

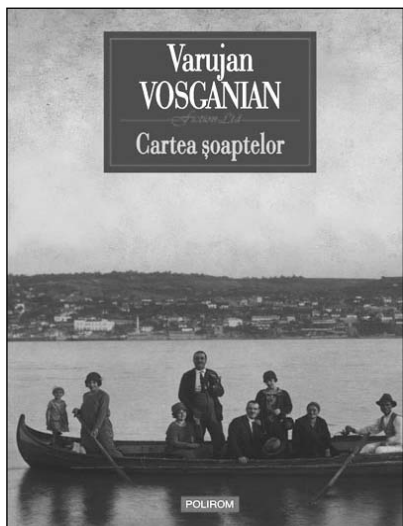
Cum spunea bunicul meu: noi nu ne deosebim prin ceea ce sîntem, ci prin morții pe care fiecare îi plînge. Casa este egală cu universul, sînt cele două mări infinite. E ca numărul alef al lui Borges.

Să știți însă că această *Carte a șoaptelor* nu este numai o carte despre armenii din România. Este și o carte despre românii din România. Despre toată căutarea zadarnică de sine din acel secol XX, care s-a născut bătrîn, ca Benjamin Button al lui Scott Fitzgerald.

Cartea șoaptelor vine și confirmă și anumite așteptări pe care le are un cititor față de un text despre comunitatea armenilor din România, de la negustorie la mîncăruri și arome. Dacă ar trebui să alegeți un singur lucru, o singură senzație care să vorbească despre copilăria dvs. în comunitatea de armeni din Focșani, care ar fi acela sau aceea?

În *Cartea șoaptelor* se vorbește, chiar în primele pagini, despre arome. Despre cafea, despre pastramă, despre fructe, despre mîncărurile de anul nou. *Cartea șoaptelor* se poate scrie și prin mirosurile ei. *Anmenen hamov hoderă luisă iev hovn en*. Adică cele mai bune gusturi sînt lumina și vîntul.

„Lucrurile autentice se întîlnesc în același miez al lumii și nu distonează”

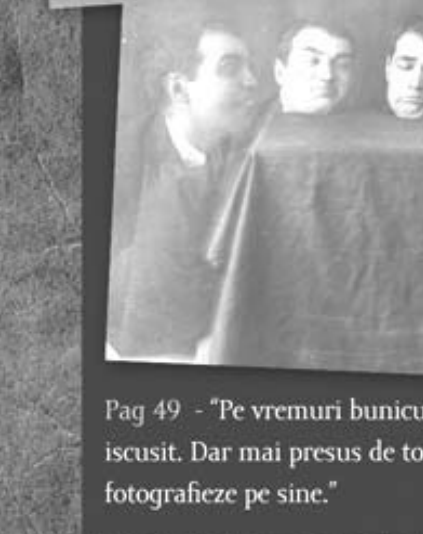

Românii vă cunosc mai degrabă ca politician, mai puțin ca scriitor. Care ar fi, din punctul dvs. de vedere, avantajele și dezavantajele acestei notorietăți?

Se spune că între a fi om politic, ministru și mai știu eu ce și a fi scriitor este o diferență care e mai mare decît distanța dintre umeri. Eu cred că dacă ești autentic, poți fi toate astea la un loc. În fond, cultura e comunicare, politică e comunicare, e chiar o știință a comunicării. Iar economia e o formă de cultură, adică e cultură managerială. Lucrurile autentice se întîlnesc în același miez al lumii și nu distonează. Trebuie să fii natural, să fii tu însuși. În natură, de pildă, nu există kitsch, tocmai pentru că e cel mai natural lucru cu putință. Kitsch-ul este o invenție a omului, adică partea nepotrivirilor dintr-insul.

A avea mai multe abordări asupra lumii, te ajută să înțelegi și, avînd o dimensiune în plus, să dansezi mai ușor peste lume. Gîndiți-vă, ce deosebire între un cal care poate alerga pe cîmpie și umbra sa, proiectată pe perete, care nu poate merge decît înainte și înapoi. Uneori asta e și diferența între omul viu și amintirile sale. În *Cartea șoaptelor* rosturile sînt adesea pe dos: amintirile sînt vii și cei care trăiesc sînt proiecții memoriei. De aceea morții cei noi se numără printre eroii *Cărții șoaptelor*.

ALBUM DE

Pag 49 - "Pe vremuri bunicul discuta despre... Dar mai presus de toate fotografiez pe sine."

Cartea șo

or. Ceea orul“

DE FAMILIE

Pag. 11 - "Copilaria mea a fost mai sloboda și mai bogata. Chiar și morților le era mai bine așa."

unicul fusese un fotograf de toate, îi plăcea să se

șoaptelor

CINEASTUL CLAUDE LELOUCH:

„Am avut cinci mari iubiri în viață, dar categoric una și aceeași amantă – filmul”

A venit în martie 2008 în România, în cadrul unui turneu de promovare a filmului său, *Un roman de duzină/Roman de gare*. Un an și ceva mai târziu, Claude Lelouch filma, la Studiourile MediaPro din București, unul dintre cele mai ambițioase filme ale sale, *Ces amours-là*, un film despre viață, timp și dragoste, dar mai ales o declarație de iubire pentru cinema, cu extrase din filmele sale precedente.

Interviu realizat de Iulia Blaga

Anul trecut mărturisești că sînteți curios de tot și de toate. Ați rămas așa?

Da, mai mult ca oricînd. Voi fi curios pînă la ultima suflare și chiar și dincolo de ea. Sper să pot scrie și cînd voi fi de partea cealaltă a oglinzii. Să pot face și filme bănuiesc că ar fi chintesența raiului.

Ce ați mai făcut din martie 2008 și pînă acum?

Am fost acaparat de film. Am definitivat și asamblat toate elementele scenariului de la *Ces amours-là*, am înregistrat aproape două ore de muzică, am făcut castingul...

Cînd ați scris scenariul?

Tehnic, în mai 2008. Dar a fost scris ca o poveste pe care am rescris-o în minte de cel puțin trei ori.

Ideea de a filma în România v-a venit anul trecut, la București?

Nu propriu-zis, nu cred. Dar Bucureștiul mi-a rămas în minte și, încet-încet, și din context, s-a impus ca locația ideală pentru film. Nu pot să spun că a existat un motiv dominant pentru care am ales să filmez aici, dar dacă ar fi să mă gîndesc la un factor declanșator, acesta cred că a fost întîlnirea cu Janine, care mi l-a prezentat pe fostul ei soț,

Adrian Sîrbu, cu care m-am plăcut foarte mult. Am vorbit mult despre filme, dar și despre acest film, și mi-a propus să vin să-l fac aici.

Există în film o referință anume la România?

Nu una directă, dar dacă veți căuta cu atenție, veți descoperi o scenă care lasă să se înțeleagă niște lucruri. Dar va trebui să o găsiți singuri.

Chiar ați știut de aproape o jumătate de secol că veți face acest film sau folosiți secvențe picate la montajul filmelor precedente?

Știam – chiar și fără a încerca o chestie organizată – că există teme recurente în filmele mele, teme care se pretează unei povești anume. Da, am folosit și materiale picate la montaj, precum și extrase din filmele mele. N-a fost greu pentru că toate drepturile asupra negativelor îmi aparțin, iar acestea sînt stocate în același laborator de mai bine de cincizeci de ani.

Care au fost dificultățile unui asemenea proiect?

Pe scurt, un proiect ca *Ces amours-là* n-ar fi putut fi realizat în Franța nici din punct de vedere artistic, nici și din punctul de vedere al bugetului.

Credeți acest lucru pe care l-ați preluat din Tora – că orice om are dreptul într-o viață la cinci mari iubiri?

Eu cred în această frază fără să cred. În orice caz, mi se pare un „pitch” foarte bun pentru film. Cred că am avut, da, cinci mari iubiri în viață, dar categoric una și aceeași amantă – filmul. Iar dacă cineva a ajuns la o vîrstă înaintată și n-a cunoscut decît două mari iubiri, e cu atît mai bine. Înseamnă că putem spera la multe și cînd sîntem bătrîni.

Nu credeți că acest proiect seamănă, mai mult decît alte proiecte ale dvs., cu tentativa de a imortaliza spectacolul umanității?

Nu am pretenția asta, prefer să spun că o surprind într-un moment anume. Pentru mine, ideea, schița următorului film stau într-un moment din filmul la care lucrez. Fiecare poveste spusă este o mică sinteză, un fragment al lumii din jur.

De ce ați plasat acțiunea filmului în anii '40-'60? Sînteți mai atașat de acea perioadă decît de zilele noastre?

Din nefericire, da. Anii războiului manifestă asupra mea un soi de fascinație teribilă. Pericolul era și de a face, în film, lucruri făcute deja de prea multe ori. Sper însă că am reușit să găsec o poveste nouă și un mod original de a o spune.

Acest film trimite la toate filmele dvs.? L-ați văzut și ca pe un soi de testament artistic?

Nu la toate filmele mele, poate la cinci dintre ele. Nu este

Claude Lelouch — în 2006 și 1976

ultimul, și în mod sigur nu e un testament. După ce voi muri, sper să fac puțină practică pe lîngă marele regizor absolut...

Cum lucrați cu fiica dvs., Salomé? Vă ascultă?

Lucrez foarte bine, dar mă ascultă în calitate de regizor, nu de părinte.

Anul trecut ați recunoscut că ați regizat Roman de gare nu mai după ce Festivalul de la Cannes l-a luat în Selecția Oficială. De ce?

Nu vroiam să-i trădez pe cei care avuseseră încredere în mine. De fapt, e mai complicat de-atît... Am făcut-o și ca să am parte de o producție mai liniștită.

Ați fost predestinat să faceți cinema. Părinții dvs. s-au cunoscut

într-o sală de cinema unde ru-la un film cu Fred Astaire și Ginger Rogers.

Din păcate, acea sală nu mai există. Dar a fost mai mult de-atît. În timpul războiului, mama mă ascundea într-un cinematograful, lăsîndu-mă în grija portaresei... Este o poveste pe care o veți descoperi în acest film al meu care se va referi în mod special la începuturile istoriei mele de cineast. Ginger și Fred mi-au fost mentori, simbolic vorbind, cu atît mai mult cu cît ei mi-au înmînat cele două Oscaruri (n.red. – un bărbat și o femeie au obținut în 1967 două premii Oscar pentru scenariu original și pentru cel mai bun film străin). Însă filmul meu preferat rămîne tot *Cîntînd în ploaie*.

POVESTEA UNEI FEMEII ȘI A CELOR CINCI MARI IUBIRI PE CARE LE-A TRĂIT

Filmările au luat sfîrșit sîmbătă, 11 iulie. *Ces amours-là* este povestea unei femei (interpretată de Audrey Dana) și a celor cinci mari iubiri pe care le-a trăit alături de doi americani, doi francezi și un neamț. Acțiunea filmului are o mare amplitudine temporală, susținută de flashback-uri. Distribuția îi mai numără pe Laurent Couson, Dominique Pinon, Raphael, Salomé Lelouch, Anouk Aimée, dar și Zoltan Octavian Butuc, Vasile Muraru, Florin Busuioc și Cristina Cepraga. Filmul este produs de compania franceză Les Films du Kiosque și costă 7,5 milioane de euro. MediaPro Pictures este coproducător. De altfel, majoritatea filmărilor s-au desfășurat în România. Coloana sonoră conține o piesă de Francis Lai, dar majoritatea bucăților muzicale au fost compuse special pentru film de Laurent Couson, semnatul frumosei muzici din filmul lui Nae Caranfil, *Restul e tăcere*.

SECRETUL ADRIANEI

Adriana BABEȚI

Un roman pentru Leonard Cohen

Aș avea chiar acum, când intrăm de tot în vacanță, câteva subiecte dolofane pentru *Secretul...*, adică vreo opt micro- și mega-motive de bucurie adunate săptămîna trecută. Dacă le-aș povesti pe fiecare în 3.500 de semne, adică în opt rubrici, ați vedea că am dreptate. Dar nu mai e nici loc, nici timp. Așa că le înghesui pe toate aici, de-a valma. Întîi, ar fi extraordinara întîlnire de la Alba Iulia (11-12 iulie), unde ne-am adunat vreo 50 de academici din Asociația de literatură generală și comparată din România, care mai tineri, care mai vîrstnici, ca să ne unim în cuget și-n simțiri pe tema „Mai are un viitor istoria literaturii?”. Pînă la urmă nu toate cugetările au fost la unison, dar simțirile s-au înfrățit în cel mai viu, mai animat, mai deștept (fără ifose) colocviu la care am participat de cînd mă știu.

Apoi ar fi toate diminețile însoțite din grădina, cînd mă plimb pe sub sub cais ca sub o cupolă verde cu portocaliu. Nu pot să spun că am fost fata cea bună a moșului cu bietul pom. Ar fi trebuit să-i tai din uscături, să-i pun o proptea, să mai retez din avîntul nukului din vecini, care-l cotopește, poate chiar să-l dau cu var. L-am lăsat în voia lui, dar am vorbit cu el în fiecare zi și l-am încurajat zicînd hai pavele (fiindcă așa îl cheamă, după numele domnului care l-a plantat acum vreo 15 ani), deci run forest fii viguros nu te lăsa hai băiatule dă-i bice șamd. Iar el m-a ascultat și s-a ținut de treabă. Așa că acum stau sub coroana lui desculță, cu mîinile la spate și mușc din caise direct de pe crengi, fără să le culeg, fără să-mi pese de ploile acide, de microbi și alte blestemății, fiindcă simt, dacă o să fie cazul, că așa o să mă plimb și prin rai.

M-aș întoarce la cultură și la bucuria de a-l fi citit pe supermenul nostru Șerban Anghene, cu tata șef de departament. Poate să nu placă tuturor stilul prozatorului, dar pentru mine a fost prilej de mare încântare să văd un debut la 21 de ani cu o carte care mustește de talent ca o caisă coaptă. O dulceață de copil, m-am entuziasmat eu ca o bunicuță ocrotitoare.

Însă doi tineri colegi în a căror pană de critic mă-ncred m-au

privit cam mirați, ba chiar muștrător. Dar e foarte tînăr, m-am împotrivit eu viguros. Și ce dacă, mi-au aruncat ei, fără să cedeze un milimetru. Însă nimeni și nimic nu m-a putut clinti, chiar dacă știu că în arte nu-i ca la catedră, cu pedagogiile de-ncurajare. Și ce dacă?

Deși, amestecate așa, caise, cu proză, cu academiceale, bucuriile mele dau în pagină un fel de ghiveci, nu mă pot aduna și mai adaug în jubilotecă gustul roșiilor din piață, incredibil, tot mai aproape de cel de pe vremuri, după ce ani la rînd a fost nul, perfect fad și trist. Se adaugă anticariatul interactiv (duci o carte, iei o carte, duci două, iei două) din librăria Cartea de nisip. Dar și întîlnirea cu două prietene care n-au mai fost în România de 19 ani și care au spus că totul li se pare minunat. Dar și traducerea lui Gheo din Philip Roth, de la Polirom. Dar și povestea lui Eugen Negrici care a promis solemn că o să se apuce de calculator fiindcă a văzut cum Internetul poate face minuni pentru nouă pui de cățel boschetar aruncați în stradă și salvați de optimistul Dominic, fiul lui.

Însă marea bucurie de care mi-am agățat ca de-o momeală titlul a venit dinspre Leonard Cohen. Întîi, fără vreun suspans, biletul de concert, gata pregătit pentru 4 sept. Și bomba fw de Mîmî: un email primit taman din Germania, de la un domn doctor foc de deștept, care a citit ce a scris el în „România literară” despre misterioasa Michelle-Mihaela, însoțitoarea lui Cohen de pe insula Hydra. Un port în care s-a odihnit o vreme acest neobosit navigator în căutarea femeii desăvîrșite, scrie MM, pornind de la o fotografie din 1979, fără să poată da vreun amănunt despre compatrioata noastră, „o frumusețe cu păr negru cîrlionțat și de-o avangardistă dezinvoltură”.

Ei bine, miracol al internauticii, prof.dr. S. din Frankfurt lămurește într-o lungă scrisoare misterul. Seducătoarea Circe e Mihaela C., buna lui prietenă. Iar ce ar urma, ar fi romanul pe care sînt sigură că abia așteptați să-l citiți comprimat în 3.500 de semne spre finele verii, cînd ne-om revedea.

Abel Tiffauges,
extended mix (II)

Detractorii *Binevoitoarelor* (Eumenidele, Furiile) se împart în două categorii: în prima sînt cei ce nu acordă credit cantității imense de informație istorică, ce ar lăsa în umbră, spun ei, ficțiunea, în a doua se așază cei ce condamnă demersul posedării unui ofițer nazist, ce ar duce la... explicarea acțiunilor sale, totul îndreptîndu-se, evident, înspre... înțelegere. Un critic german scrie că „de fiecare dată cînd Littell încearcă să facă ceva în plus față de a cita gradele din armata lui Hitler și de a înșira conceptele ideologiei naziste, pierde orice credibilitate”. Iar un francez: „protagonistul romanului este un melanj absolut imposibil de ofițer SS, homosexual, frate care-și dorește sora și fiu care visează să-și omoare mama”.

Bogdan-Alexandru Stănescu

Pînă și Claude Lanzmann, văzînd că e pe cale să fie detronat ca unic incantator al *Shoah*-ului, a fost extrem de sceptic la adresa cărții, dar numai pînă cînd l-a cunoscut pe Littell care, numai sănătos la

cap nefiind el, i-a mărturisit că nu-l interesează absolut deloc Holocaustul, deși e evreu, și că a vrut doar să scrie un roman total diferit de ce s-a mai făcut pînă acum (dacă citiți prima parte a acestei cronici veți vedea că n-a reușit în totalitate). La îmblînzirea lui Lanzmann

și-a adus contribuția și o scurtă periery din partea lui Littell, care i-a mărturisit cît de mult a însemnat pentru el viziunea *Shoah*-ului...

Dar cronica cea mai devastatoare vine din partea celebrei Iris Radisch, care scrie în „Die Zeit”: „De ce ar trebui să citim cartea unui idiot educat, care scrie prost, e bîntuit de perversiuni sexuale, se abandonează cu voluptate ideologiei naziste și unei credințe arhaizante în Destin? Asta e o întrebare la care încă mai caut răspunsul”.

Cartea lui Littell e o monstruozitate

Nu poți să nu înțelegi toate aceste reacții. Cartea lui Littell e o monstruozitate, din toate punctele de vedere. Personajul e un monstru, dimensiunile romanului sînt monstruoase, stilul se aseamănă, imagistic, unei hymere...

Da, dar iată: „În noaptea aceea, am dormit rău în micuțul meu pat. Băusem prea mult, capul mi se învîrtea, încă resimțeam urmările șocului suferit în ajun. Nu închiseseam obloanele, iar lumina lunii se strecura în încăpere, mi-o imaginam

SEMNAL

Julio Cortázar, *Cît de mult o iubim pe Glenda*, traducere din limba spaniolă de Lavinia Similariu, colecția „Biblioteca Polirom. Proză XX”, Editura Polirom, 224 de pagini, 22.95 lei

Cît de mult o iubim pe Glenda este o colecție de zece povestiri: coșmaruri care se petrec la lumina zilei, permutări imperceptibile între realitate și fantastic, umor, violență și melancolie. De la ambiguitatea extremă, care comunică cu tine fără să-ți dai seama, construindu-ți în minte imagini care n-au fost niciodată pe hîrtie, la structuri perfect coerente, dar cu atît mai neliniștitoare, temele lui Cortázar se încheagă dincolo de limbajul nostru, de gîndurile pe care ni le-am fi imaginat posibile, jucîndu-se cu visele, pisicile și femeile, pictura, timpul sau muzica în infinitele ei înțelegeri...

„Cortázar este magnific în povestirile sale... un scriitor genial, de altfel.” (Ernesto Sábato)

„Acest sentiment al fantasticului, care cred că se reflectă în majoritatea povestirilor mele, poate fi înțeles ca o formă de înstrăinare; vi se poate întîmpla și dumneavoastră, oricînd, poate vi s-a și întîmplat, mie mi se întîmplat tot timpul, în tot felul de momente pe care le-am putea numi prozaice, în cameră, în autobuz, sub duș, în timpul unei discuții, la plimbare, apare ca niște mici paranteze înconjurînd realitatea imediată. Nu e ceva excepțional, pentru oamenii sensibili la fantastic... este aici, la fiecare pas, vreau să zic, în orice moment, și constă mai presus de toate în faptul că tiparele logicii, cauzalitatea timpului și a spațiului, toate cele pe care inteligența noastră le acceptă de la Aristotel încoace drept imuabile, sigure și liniștitoare sînt brusc răsturnate, afectate de un soi de... vînt interior, care dislocă, cere imperios o schimbare.” (Julio Cortázar)

pătrunzînd aïdoma în camera din capătul culoarului, alunecînd pe trupul adormit al surorii mele, goală sub așternut, și aș fi vrut să fiu cea lumină, cea blîndețe intangibilă, dar în același timp mințea mea se încrîncena, șiragul gîndurilor mele scrîșnite de la cină îmi răsuna în cap precum bătaia nebună a clopotelor ortodoxe de Paști, năruind calmul în care aș fi vrut să mă scald. În cele din urmă am alunecat în somn, dar raul se prelungea, îmbrăcîndu-mi visele în culori îngrozitoare. Într-o cameră întunecoasă, vedeam o femeie înaltă și frumoasă purtînd o rochie albă și lungă, poate o rochie de mireasă, nu-i puteam desluși trăsăturile, dar era limpede sora mea, se prăbușise pe mocheta, pradă unor convulsii și unei diarei incontrolabile. Excrementele negre îi răzbăteau prin rochie, interiorul probabil că era umplut”.

Sau: „În felul acesta m-am legănat încet într-un lung *stretto* nesfîrșit, unde fiecare răspuns se arăta înainte ca întrebarea să fie pusă complet, dar în *cancrizan*, ca racul. De la ultimele zile petrecute în această casă nu mi-au mai rămas decît niște frînturi de imagini fără legătură, confuze și animate totodată de logica implacabilă a visului, cuvîntul însuși – sau mai degrabă orăcăitul stîngaci – al dorinței. Acum dormeam în fiecare seară în patul ei fără miros, întinzîndu-mă pe burtă sau ghemuindu-mă pe o parte, cu capul golit de orice gînd. Nu mai rămăsese nimic în acest pat care să amintească de ea, nici măcar un fir de păr, des-făcusem cearșafurile ca să examinez salteaua, sperînd să găsesc cel puțin o pată de sînge, dar salteaua era la fel de curată ca și așternuturile. Atunci începeam s-o murdăresc eu, sfînd pe vine, cu picioarele bine desfăcute, cu trupul fantomatic al surorii mele deschis sub mine, cu capul întors ușor și cu părul dat deoparte pentru a-i dezvălui urechiușa rotundă și fină care îmi plăcea atît, apoi mă prăbușeam în propriile-mi secreții și adormeam pe dată astfel, cu burta încă murdară. Voiam să posed acest pat, dar tocmai el mă posedea, nu-mi mai dădea drumul”.

Dacă asta nu e literatură, sînt de acord să mă retrag la Delfinariul din Constanța, îngrijitor al celor patru pinguini care l-au înlocuit pe Mark, delfinul.

Istorie bibilită la sînge

Ce îi unește categoric pe Aue și Tiffauges este receptarea febrilă a fantasmelor

care înlocuiesc, într-un final, total, realitatea. Ritmul *Binevoitoarelor* se aseamănă accelerării treptate a unui tren pe ruta Iad, via literatură. Cu riscul de a părea frivol, *Train of consequences, there ain't no turning back, good old Dave Mustain...* Istorie bibilită la sînge, suprarealism cît cuprinde, monstrozitate de extracție romantică, cu frunzele tremurînd în miasmele gropii de gunoi în care Alexandre își găsește sfîrșitul meteoric.

Pasajele de mai sus dezminț și acele ipoteze conform cărora Littell n-ar fi autorul

romanului, acesta fiind de fapt chiar jurnalul unui ofițer SS real. Dacă ar fi așa, dacă istoria va dezvălui fraudă secolului (Semprun a declarat romanul ca fiind cel mai important al ultimei jumătăți de veac), vom putea afirma fără tăgadă că viața bătăie literatură. A, și încă ceva. Sînt convins că Littell nu va mai scrie ceva valoros în viața asta. Nu știu de ce...

Jonathan Littell, *Binevoitoarele*, colecția „Ficțiune”, Editura Rao, 2009

NU-ȚI LĂSA PRIETENII SĂ CITEASCĂ O CARTE DE DUZINĂ

INTRĂ PE NOUL WWW.24FUN.RO **24-FUN** RO
CEL MAI TARE GHID ONLINE DIN ROMANIA

BIBLIOTECA DIN PETRILA DE ION BARBU

**cuviosul
HEMINGVEI**

**PENTRU CÂT
BAT CLOPOTELE?**

Am aruncat Suplimentul de cultură în aer!

SUPLIMENTUL DE CULTURĂ SE AUDE LA

Radio Iasi
Acasă în totă Moldavia!

**în fiecare vineri,
de la 20.00**

**Cu George Onofrei
și Anca Baraboi**

Nichita

Cu cît posteritatea unui scriitor este mai bogată, cu atît sîngele creației lui riscă să se dilueze. E o mutație a densității. Admirațiile suprapuse, epigonice și vampirizante, au făcut din Nichita Stănescu, *creatorul*, o iconă a numeroșilor „poeți” care i-au trecut pragul și i-au primit girul; și, totodată, un icon fără substanță al criticilor literari, capabili de imaginație parcă numai în registrul contestației. Excepțiile sînt puține și se cunosc bine.

Afirmat rapid, încă de la debutul editorial cu *Sensul iubirii*, proiectat imediat pe

locul lăsat gol de tragicul Nicolae Labiș, Nichita Stănescu a primit consacrarea la o vîrstă la care alți autori își caută încă un ton propriu. El a devenit un clasic din timpul vieții, fiind plasat nu numai în prima poziție a consistentei generații lirice '60, ci și într-o descendență rafiat-ilustră. După Eminescu și Arghezi, cronologic și canonic, vine – s-a tot spus – poetul *Necuvintelor* și al celor *11 elegii*. Dincolo însă de această amplasare, ce cuantifică valoarea estetică și portanța istorică a poeziei lui Nichita Stănescu, eu nu încetez să mă mir de formidabilul succes la public înregistrat, timp de trei decenii, de autorul neomodernist.

Comparîndu-l cu ceilalți poeți „șazeciști” deveniți extrem de populari, se observă că opera lui nu prezintă nici oferta de deschidere a versurilor lui Marin Sorescu, nici simplitatea cantabilă spre care s-a orientat Adrian Păunescu. Nu este esențial-parabolică, noțională și ușor traductibilă, după cum nu are adresabilitate socială, stimulii ideologici și nervuri afective. Ne putem explica datele și circumstanțele în care aceștia doi au devenit *brand-uri* naționale într-un perimetru socio-cultural strict delimitat și supravegheat, subdiviziune a lagărului socialist. (Sorescu a fost bun și „la export”.) Dar e mai dificil să motivăm fabuloasa mitologie încheată și perpetuată

în jurul unui poet ermetic, abscons precum Nichita Stănescu, ale cărui versuri erau practic ininteligibile pentru zecile de mii de cititori.

A funcționat, mai mult ca sigur, prejudecata conform căreia poezia, spre deosebire de proză, este scrisă „adînc” și deci trebuie parcursă într-o stare de stupeoare admirativă. E Poezia: o bolboroseală magică, inițiatică, o Pythie modernă pe care o urmezi hipnotic, cu convingerea intimă că numai versurile proaste pot fi înțelese. Acest tip de lectură pasivă, inertă, blocată în punctul mort al unei admirații fără suport, a făcut cel mai mare rău, pe termen lung, operei lui Nichita Stănescu. Iar imprimarea figurii omului (care în

BUCUREȘTI FAR WEST

Daniel CRISTEA-ENACHE

anii lui buni arăta, într-adevăr, ca un zeu tînăr) asupra creației propriu-zise a împins și mai mult lucrurile într-o zonă a confuziei de planuri. Fiindcă lirica abstractă, cerebrală, metafizică și transpersonală a lui Nichita Stănescu nu are aproape nici o legătură cu eul biografic, cu portretul atît de cunoscut și rulat al lui *Nichita*, cu generozitățile și risipirile lui.

Oricît de dureroasă ar fi operațiunea pentru admirații lui fideli și (mai grav)

necondiționați, personajul cu acest nume trebuie odată desprins de opera sa, pentru ca mitologia urbană și poezia veritabilă să-și urmeze, fiecare, traiectoria specifică. Fără text, fără pagina de volum autonom sau de antologie lirică, trăsăturile omului fermecător s-ar șterge treptat din memoria culturală.

Nu *Nichita* dă valoare și durată lungă versurilor pe care le parcurgem, ci acestea vor face să se vorbească în continuare despre el.

DIABLOGURI

Veronica D. Niculescu & Emil BRUMARU

Fragment animalier (1)

Veronica D. Niculescu: Era o astfel de zi. Le-am spus că plînge cîinele. „E doar interpretarea ta“, mi-au zis.

Emil Brumaru: Printr-o asociație de amintiri, cîinele, din care se văd doar ochii nefiresc de triști printre scîndurile late, într-o fotografie excelentă ca întotdeauna, mi-a adus în minte o nuvelă de Bulgakov, *Inimă de cîine*, dramatizată... și jucată la Naționalul din Iași... Și mi-am dat seama că, vai! cîinele cu laba frîntă, din casa scîrilor, a dispărut, după ce zăcuse toate sărbătorile acolo... Alaltăieri încă mai era... și da vesel din coadă, ne împrieteniserăm, îi vorbeam, îl mîngîiam pe cap, sta cuminte în fund, nu culcat, cu urechile ciulite, semn că se simțea mai bine...

V.D.N.: A dispărut?... Poate că, vesel și cu chef de viață, a pornit la cutreierat. Să sperăm! Știu de piesa în care joacă Marius Manole, am citit, dar din păcate nu am avut șansa să o văd. Cîinele din fotografie este al sorei mele, e salvat de pe stradă, de cînd era mic. Acum e un vițel... Poza e făcută cînd încărcam bagajele în mașină, plecam la drum lung. Se auzea și un scîncet.

E.B.: Da, „cutreieratul“ ar fi o variantă veselă... Oricum, se întremase, chiar dacă a fost dat afară... Prin Iași, cîteodată, lîngă Piața Unirii, vezi cîini de aștia mari, flocoși, dulăi zdraveni, lățiți pe asfalt, cîte doi, parcă drogați, pe la intrarea magazinelor, mai ales cele cu mezeluri... Se scoală blînzi cînd ieși și-ți bagă botul în buzunar, amușinînd... Deseori, pur și simplu, blochează ușa și trebuie să pășești peste ei... Nimeni nu-i ceartă, nu-i alungă, chiar și în situații mai echivoce, ci-i privesc cu interes, aproape cu invidie...

V.D.N.: Ce oraș cu oameni buni!... Și ce găsește un dulău în buzunar? Konrad Lorenz scrie minunat despre comportamentul animalelor, despre atașament, dependența lor de iubire. Păsările, de exemplu, iubesc prima ființă pe care deshid ochii. O urmează oriunde. Un vrăbioi, scrie Lorenz, își făcuse un fel de cuib în buzunarul stăpînului-părinte. Îl iubea atît de mult, încît încerca, zburînd și trăgînd caraghios cu ciocul lui mititel, să îl bage pe om în propriul său buzunar!

E.B.: Dulăii vor, de fapt, mîncare. Dar ajung la buzunar, bagă chiar botul, și acolo nu ai decît vreo hîrtie, o factură, banii mărunti. Mie îmi plac cei care blochează ușile, șanta-jează cumva oamenii. La început, mi-era frică să nu mă muște. Sînt inofensivi, îi miști cu piciorul, moale, să nu-i doară... chiar dacă îi dai la o parte cu mîna, nu se opun. Au răbdare. Dar uneori te uimesc, parcă morți, cu picioarele întinse halandala, în mijlocul Pieței Unirii, ca para-lizați... De multe ori am crezut că-s otrăviți de municipalitate... Erau doar nesimțit de leneși, oboșiți de zvircolele nocturne... indiferenți la bazaconile noastre... E curios cum cîinii, atît de „umani“, de sufletești, se expun în năzdrăvăni de-o libertate divină... Să fie un soi de molipsire, de „microb“ luat tot de la „rasa umană“!?

V.D.N.: Unii, cocheti, stau picior peste picior. De fapt, poate că noi sîntem cei care îi copiem pe ei! Aveam la redacție, demult, o cățelușă salvată din stradă, Heidi. O țineam sub birou, pitită de colegii care nu o agreau; era cam rea cu unii. Mă dădea de gol uneori în mijlocul ședinței: începea să sforăie! Alteori, făcea ca bunica dumneavoastră din poveste! Iar cînd era trează, pornea la vînătoare prin piața din apropiere – fura de pe tarabe și ne aducea „marfa“. Înțelegea, pesemne, că sîntem un fel de ocnași în demisolul acela afumat, de unde doar ea putea oricînd ieși, hoinărind cu orele. Și se revanșa așa, făcînd „cumpărături“ clandestine pentru noi.

„Haremul imaginar“ al lui Tom Kastelka

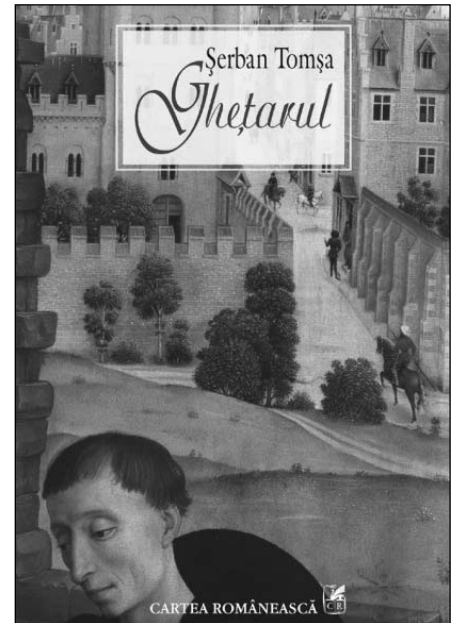
Lumea se împarte în două categorii, spune Șerban Tomșa în *Ghețarul*. Există oameni tăcuți și oameni vorbăreți. Primii sînt măcinați de îndoieli, introvertiți și singuratici. Ceilalți sînt falși revoluționari, maeștri, mentori sau demagogi.

Tom Kastelka face parte din rîndul celor tăcuți, semănînd mai mult cu un personaj de roman, decît cu unul de poem, și pentru care cea mai mare miză e supraviețuirea în mijlocul unei lumi ce nu îl mai reprezintă. Și, nu în tîmplător, noaptea, Tom „se lansa în lungi discuții cu prințul Mișkin“. La fel ca și pentru eroul lui Dostoievski, și pentru Tom ceea ce contează cu adevărat nu este viața, ci „calea spre ea, neconținută și eternă, nici într-un caz descoperirea ei“. Tom este „un anonim, un mare actor“, în spatele căruia destinul unelstește „ghinioane inimaginabile“.

Diavolul, precum în *Falsificatorii de bani* al lui Gide, îl urmărește pe protagonist la tot pasul și îi pune bețe în roate: „Tom constata de multe ori că forțe misterioase îl urmăresc, îi citeau gîndurile, îi studiază planurile, pentru ca apoi să i le strice, să i le încurce, cu un sadism și cu o înverșunare demne de o cauză mai bună“.

Cititorul are impresia că un păpușar nebun face toate jocurile după bunul său plac, manipulează personajele și își bate joc de ele. În tot acest circ Tom e „o victimă sigură, o păpușă din cîrpe uzată“, o marionetă. Destinul său tragic îl apropie totuși de protagonistul lui Malraux din *Condiția umană*, care se simte „ca un felinar pus la colț de stradă pe care se pișă toți cei care sînt liberi să facă ce vor pe pămîntul ăsta“. Tom Kastelka nu este departe nici de Joseph K. al lui Kafka: mania persecuției îi bîntuie pe amîndoi.

Cît despre ghețarul de pe copertă, în prima parte a romanului autorul ne oferă cîteva detalii ce explică într-un fel alegerea titlului. În permanență, de-a lungul întregii cărți, Tom visează la vifore și furtuni, la aerul rece și proaspăt de munte. Dincolo însă de toate acestea răzbate răcoarea ghețarului, „transparent ca o vitrină“ toamna.

Personajele lui Șerban Tomșa își derulează amintirile într-un ținut misterios, de unde nu pot ieși decît cu ajutorul imaginației și al poveștilor. De la oameni obișnuiți, la scriitori și filosofi, care trăiesc în afara lumii, toți fac parte din „haremul imaginar“ al lui Tom Kastelka.

Șerban Tomșa, *Ghețarul*, colecția „Proză“, Editura Cartea Românească, 2009, 34.95 lei

TREI RĂSPUNSURI DE LA ȘERBAN TOMȘA

„Ghețarul este, poate, printre ultimele romane românești de mari dimensiuni“

Cine este Tom Kastelka? Un Mișkin „ignorant“?

Ați intuit extraordinara natura personajului meu. Da, se poate spune că Tom Kastelka este un alt Mișkin. „Ignorant“ doar în sensul că îi lipsește credința profundă care îl caracterizează pe eroul dostoievskian. Și poate că el nu înțelege în întregime tot ceea ce i se întîmplă. Tom suportă presiunea unei societăți care reduce la dimensiuni meschine toate nobilele sale elanuri. Povestea tinerei care moare într-un accident de automobil este, de fapt, romanul scris de Tom și el nu trece de limita superioară a unei mediocrități laudabile. În construirea lui Tom, am utilizat aspecte din existența tragică a unui foarte bun prieten, regretatul poet Ion Stratan. Chiar așa îl consideram pe Stratan: semănînd cu „Ma-

estrul“ lui Bulgakov – care scria, prin contrast cu Tom, un foarte bun roman –, el este un Mișkin autohton, un fel de Ladima cu o aureolă slavă, un aisberg rătăcit pe mările Sudului... Construit pe sugestii oferite de mitul lui Moise, căruia nu i se permite să pășească pe Pămîntul Făgăduinței, Tom Kastelka ilustrează, ca și prințul Mișkin, neputința unui anumit tip uman de a depăși propriile limite și de a-și finaliza aspirațiile. Tom ajunge să trăiască în imaginație, într-o lume formată din elemente selectate din propria copilărie și din cărțile citite. Conflictul în care este prins Tom este unul specific tragediei: el se luptă cu fantasmalele și cu destinul său. Călătoria în orașul Christiana și întîmplările de acolo se petrec numai în mintea personajului. Drumul către Christiana poate fi socotit nu numai o călătorie a personajului în propria imaginație și în universul ospitalier al literaturii, ci și una în moarte.

„Eu nu pretind că sînt personaj de poem sau de epopee. De roman, da, dar asta e altceva“, spune la un moment dat Tom. Ce îl împiedică să fie și un personaj de epopee?

Epopeea presupune o perspectivă narativă „de jos în sus“, iar Tom este privit de narator de „la

egal la egal“, cu îngăduință și cu o tușă abia vizibilă de umor. Personajul are și el simțul umorului în aceeași proporție. Poate că ar fi fost mai în spiritul romanului să fac din Tom un personaj comic. Să-l privesc, adică, „de sus în jos“, cum procedează John Kennedy Toole în *Conjurația imbecililor*. Trăind în virtual, Tom legitimează un alt tip de roman, total diferit de realismul dur, cinic sau teribil în care excelează proza românească. În altă ordine de idei, *Ghețarul* este, poate, și printre ultimele romane românești de mari dimensiuni, cu o miză artistică riscantă, deoarece cred că viitorul nu va fi, cel puțin pe piața literară, al romanelor „mari“, de anvergură, al căror scenariu este o învîrtire la nesfîrșit în jurul propriei cozi. Vor triumfa cărțile de mai mici dimensiuni, cu o poveste la su-prafață, cu un conflict bine pus în evidență, care să-l țină în priză pe cititor. Așadar, nu Thomas Mann sau Nicolae Breban, ci Friedrich Durrenmatt.

Spuneți că „cea mai mare miză a unui roman e viața“. Care ar fi atunci miza poeziei?

Da, cea mai mare miză a unui roman este viața, dar nu văzută ca o supraviețuire de azi pe mâine. E viața trecută prin filtrul unor

idei, iluminată de niște revelații. Realismul dur și-a consumat ultimele experiențe valabile artistice odată cu remarcabila operă a lui Radu Aldulescu. Deschiderea către grotesc, comic și fantastic, într-o formulă originală, este unul dintre pariurile *Ghețarului*. Așa cum alții se concentrează pe scriitură sau pe conflict, eu mi-am îndreptat atenția asupra unui personaj care nu poate viețui normal în societate, dar poate trăi cu succes în plan literar. Tom înțelege că suferă de complexul lui Leonardo, acela de a lăsa neterminate toate lucrurile începute. Dacă l-aș fi făcut conștient de toate implicațiile actelor sale, ar fi ieșit schematic și răsuflet. E mai bine ca personajul să fie dus la vale de apele epicului... Este evident, pentru mine, că miza marii poezii nu va fi niciodată mimesis-ul, ci absența, virtualitatea și negativitatea lucrurilor, cum ar spune domnul Nicolae Manolescu. Dumneavoastră, ieșenii, care ați dat cei mai mari poeți din literatura română, știți, cu siguranță, acest lucru. Tom trăiește virtual fiindcă are o structură de poet ratat, care pune în viața sa ceea ce ar fi trebuit să scrie. În cazul său, funcțiile vieții și ale literaturii se inversează...

Pagină realizată de Bogdan Romaniuc

Moartea în pace a unui dirijor: Sir Edward Downes

La începutul acestei săptămîni, vestea dispariției, printr-o sinucidere asistată, la o clinică din Elveția, a dirijorului britanic Sir Edward Downes și a soției sale a șocat lumea muzicală. Mărturisesc că gestul bătrînului dirijor, marcat atît de suferințele soției sale, într-o fază terminală a unei boli fără speranță, cît și de propriile suferințe cauzate de pierderea vederii și a auzului, m-a impresionat mult. Sir Edward Downes a fost unul din elevii dirijorului Hermann Scherchen, eroul meu, pe care l-a venerat și despre care a scris amintiri remarcabile.

Prin intermediul acestor amintiri am și aflat de Edward Downes, care la sfîrșitul anilor '40, grație unei burse Carnegie, a studiat la Zürich dirijoratul. Scherchen îl impresionase atunci fiindcă „se interesa cu pasiune de binele umanității”. Și, indiferent de gesturile sale de cruzime, își amintea Downes, „el dădea dovadă de o mare generozitate de spirit și trata fiecare muzician în mod egal, cu generozitate, indiferent de nivelul lui, cu condiția să fie sincer și muncitor. Ne înspăimînta, dar îl iubeam”.

Multe din calitățile atribuite mentorului său sînt citate astăzi ca proprii lui Sir Edward Downes care, deși nu a devenit un dirijor britanic de mare renume, a fost permanent apreciat pentru pasiunea și cunoștințele sale profunde în lumea operei și în mod particular a lui Verdi.

Downes s-a născut la Birmingham, în 1924, unde a și studiat muzica și literatura engleză la universitate. Și-a făcut cursurile post-graduale la Royal College of Music și, din 1952, a fost asociat cu Opera regală Covent Garden, unde și-a început cariera ca repetitor. A părăsit Opera în 1970, pentru a prelua postul de director muzical al Operei australiene, la Sydney,

SCRISOARE PENTRU MELOMANI
„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)
Victor ESKENASY, Praga

dar a revenit în fiecare an la Londra ca dirijor invitat, iar din 1991, timp de cîțiva ani buni a fost director muzical asociat la Covent Garden. De-a lungul carierei sale londoneze a dirijat 950 de spectacole, avînd în repertoriu 49 de opere. Unul din criticii londonezi amintea zilele acestea regretul exprimat de Sir Edward, de a nu fi condus decît 25 din cele 28 de opere ale lui Verdi, între cele omise aflîndu-se *Vesperele italiene*.

Inițierii sale în arta dirijorală cu Scherchen i-au urmat un atașament și o mare admirație față de Rafael Kubelik, cel care i-a și permis să debuteze și apoi să dirijeze la Covent Garden, în momente în care alți dirijori și-au anulat, în ultima clipă, angajamentul. Așa avea să-l descopere pe Verdi, într-un spectacol de mare succes cu *Otello*, în care rolul principal a fost cîntat de talentatul tenor Ramon Vinay.

Edward Downes a fost, de asemenea, dirijor invitat principal și, în final, dirijor emerit al Orchestrei filarmonice a BBC-ului. Pentru meritele sale în promovarea muzicii britanice și a operei, în 1986 a fost înnobilit, în 1991 devenind Sir Edward.

Richard Morisson, principalul critic al cotidianului „Times”, spunea despre el, la aflarea veștii morții, că a fost „un mare

expert în Verdi și cu adevărat responsabil de renașterea tuturor operelor verdiene. A desfășurat o muncă serioasă de savant în pregătirea noilor ediții care au adus aceste lucrări înapoi în repertoriu”.

Nu am la îndemînă, cînd scriu aceste rînduri, admirabilele conversații cu Maria Callas, disponibile pentru amatori pe mai multe discuri EMI consacrate Divinei. Ele pot fi ascultate, dacă nu aveți discul, pe youtube; conversații înregistrate în 1967 și extrem de prețioase pentru înțelegerea artei și a evoluției ei spirituale.

Alte cîteva discuri muzicale îi ilustrează arta interpretativă și cîteva preferințe la prima vedere excentrice, între care domină pasiunea sa pentru opera lui Prokofiev și redescoperirea muzicii lui Korngold și Glière, ultimul, cu siguranță, pe urmele maestrului său, Scherchen.

Anunțul familiei, făcut marți și preluat imediat de întreaga presă, vă spuneam, a emoționat, și pe drept cuvînt: „După 54 de ani fericiti petrecuți împreună, au decis să-și pună capăt vieții, mai degrabă decît să continue să lupte cu problemele grave de sănătate... Au murit în pace și în circumstanțele alese de ei, cu ajutorul organizației elvețiene Dignitas, la Zürich”.

ROCKIN' BY MYSELF

Dumitru UNGUREANU

De vacanță

M-am întrebant uneori cum se explică succesul comercial obținut de ABBA în Anglia, într-o vreme cînd piața nu ducea lipsă de trupe valoroase. Nu-i cred pe englezi lipsiți de simțul valorii, chiar dacă ei socotesc banul ca fiind valoarea primă. Nici ABBA nu e un grup de duzină, dar... totuși... însă... Să facă vînzări cît Beatles? E posibil, cifrele o atestă. Care să fie explicația?

Pînă s-o citesc în subtextul unei replici din filmul *Amadeus*, am intuit-o în mine. Replica îi aparține lui Mozart, o trîntește dinaintea Împăratului și-a sfetnicilor săi cei mai de vază: „Cine nu preferă să asculte bîrfele frizerului în loc de tirade nesărate despre virtuțile zeilor?”. Aparent, scena e o justificare a frivolității personajului sau o punere în abis a solemnității în artă. Mai atent dacă privești și ascuți, nu se poate să-ți scape semnificația, la fel de frivolă și ea: omul e un animal superficial, de dat plăcerilor și lenevelii, nu muncii și responsabilității. Și dacă nu te încurci în scrupule axiologice sau nu cedezi cu totul comodității de-a gîndi, poți să bagi concluzia că asta e, de fapt, starea naturală, paradisiacă a omenirii: viața ușoară, loisir-ul, distrația. Chiar așa, n-ai prefera o vacanță continuă unei slujbe zilnice, oricît de bine plătite?

N-o să fac aci filosofie pretențioasă pentru a justifica tentația mea de-a lenevi la nesfîrșit. Chiar și cînd trebuie să scriu cîte un text precum acesta, mai degrabă aș sta dinaintea unui pahar de Martini, la o terasă cu vedere spre plajă decît în fața monitorului. Căruia oricîte screen-savere măta-soase, 3D sau HD i-aș seta, tot nu poate să redea frăgezimea plină de consistență a ceea ce văd, miros, aud, pipăi, gust și simt cu al șaselea simț. Oi fi eu superficial din fire, dar nu regret. De multe ori, în loc să diger fără colebil sau dicarbocalm te miri ce „operă” scrisă cu ambiție și încruntare, prefer să ascult chestii ușoare, hituri de-o zi, de-acum o sută de ani sau de azi. Sau evit să repet audia vreunui epigon al lui Hendrix, delectîndu-mă cu vreo blondă meteorică, bine strun(j)ită de gimnastica showbiz, ce se fiție pe ecran cu o „compoziție” făcută să placă. E ceva rău că place? Dacă doar asta vrea, n-ai ce să reproșezi. Majoritatea cometelor cunosc regula și nu cer mai mult. Cîte uneia i se pare că are dreptul la, sau poate și altceva. Mecanismul o aruncă rapid pe tușă. Pentru că nu toată lumea are

talentul, norocul sau inteligența Madonnei, de exemplu. Totuși, văzute ca un întreg, stelele de-o vară impresionează. Citez cîteva nume „de pe vremea mea”, intra-te oarecum în uzul comun ca referințe despre care nu trebuie, încă, să cauți în dicționare: Sandra, Sabrina, Samantha Fox, C.C. Catch, Taylor Dayne, Belinda Carlise, Kim Wilde, Nena, Sheena Easton, Pat Benatar... Apoi „trupe” începînd cu Pussycat, continuînd cu Spice Girls și ajungînd la Girls Aloud, Pussycat Dolls sau alte pisicuțe... În fine, punct și-o virgulă, fiindcă show-must go on: Lady GaGa (foto), produs perfect al industriei, a cărei piesă *Poker Face* mă face să... Să dansez, ce altceva?!

Am înșirat numai nume feminine dintr-o pornire firească, pentru care voi suporta reproșuri îndreptățite. Pentru mine, genul ăsta de showbiz se potrivește cu vacanța. Dar dacă e să aleg ceva „neserios” pentru „petrecerea timpului liber”, nu ezit deloc: Pet Shop Boys – Yes (EMI, 2009). Peste două decenii de carieră au făcut din cei doi „băieți de la magazinul de păsări” un (alt) icon al mitologiei contemporane, cum se scria odată la manualul de ideologie consumistă, nu comunistă. Asta mă scutește de-a insista în explicații. Tocmai bine – e vacanță!

RECOMANDĂRI CARTE

» Seducătoarea din Florența

Salman Rushdie
Editura: Polirom

» Platon și Ornitorincul intră într-un bar

Thomas Cathcart și Daniel Klein
Editura: Nemira

» Imagini mișcătoare

Therry Pratchett
Editura: Rao

» Balul fantomelor

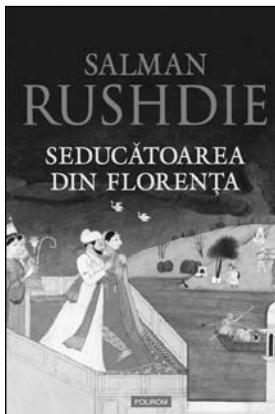
Radu Paraschivescu
Editura: Humanitas

» Lume mărunță

Dan Camillo
Editura: Vellant

Din Florența lui Machiavelli în cea a familiei de Medici

Cel mai recent roman al lui Salman Rushdie, *Seducătoarea din Florența*, publicat în 2008, este o elegie închinată frumuseții și, în același timp, o meditație asupra naturii și a modului în care funcționează puterea. Având în centru figura misterioasă și seducătoare a unei femei – prințesă, vrăjitoare și sclavă, visul de dragoste al oricărui bărbat –, povestea îmbină epoci istorice și spații culturale diametral opuse, purtându-ne din Florența lui Machiavelli și a familiei de Medici în opulenta Indie a mogulilor din perioada de glorie marcată de domnia lui Akbar. Cu toate că ne lăsăm cucerii de fermecătoarea eroină a cărții, cu toate că cel ce ține în mână firele multicolore ale narațiunii pare a fi un ins misterios cu aerul unui nobil, cu măiestria unui scamator și misiunea unui diplomat, adevărata partitură a seducției este interpretată, ca întotdeauna, de Rushdie însuși, care îmbină harul unui povestitor oriental cu talentul plastic și bogăția de nuanțe ale unui miniaturist.

Salman Rushdie, *Seducătoarea din Florența*, colecția „Biblioteca Polirom. Seria de autor «Salman Rushdie»”, Editura Polirom, 44.95 lei

» „În *Seducătoarea din Florența*, Rushdie se întoarce în timp, la acele prime indicii ale schimbului cultural care și-au lăsat puternic amprenta asupra operei sale... Unul dintre cele mai bune romane scrise de Rushdie până acum.” („The Observer”)

Coppola se reinventează via Eliade

Dragoș Cojocaru

Oricât de flatant ar fi fost pentru noi faptul că Francis Ford Coppola s-a reîntors la cinema adaptând o nuvelă de Mircea Eliade, că a filmat în România și că a folosit o distribuție aproape în întregime locală (Alexandra Maria Lara, Bleonț, Pinte, Dinică, Rebengiuc, Piersic Jr, Iureș etc.), *Tinerete fără tinerete* nu s-a dovedit a fi trambulina care să îi propulseze pe români la Hollywood.

Și asta fiindcă filmul a fost întâmpinat, în cel mai bun caz, cu impresii amestecate, chiar deseori ostile. Și-a rupt Coppola dinții în Eliade? A fost întoarcerea maestrului un „ghiveci tipic românesc”, un *faux-pas* înecat în prea multă ambiție, confuzie și exces de misticism și filosofie?

Adevărul este că însuși Coppola nu și-a închipuit că *Tinerete fără tinerete* va fi primit cu brațele deschise, cu atât mai mult cu cât nu aceasta a fost intenția lui. O inactivitate artistică de aproape un deceniu, eșecul a două proiecte personale (*Pinocchio* și utopia *Megalopolis*) l-au adus pe autorul *Nașului* să își dorească să întoarcă spatele succesului sigur și să încerce să își redefinească locul în noua realitate cinematografică.

Amintindu-și de zilele tinereții, când

învăța meserie de la Roger Corman, unul dintre cei mai mari specialiști în bricolaje de serie B de la Hollywood și finanțându-și singur filmul, Coppola a exclus din start orice concesie făcută gustului public.

„Trebuie să reparăm 50 de ani de spălare de creier, 50 de ani în care ni s-a spus cum trebuie să fie un film: comercial, ușor de înghițit, structurat în așa fel încât să fie înțeles de un public cât mai larg”, explica regizorul într-un interviu recent. „Chiar și oamenii care citesc cărți sofisticate se așteaptă ca un film să nu îi facă să gândească prea mult, să fie ceva ușor la care te distrezi, rizi sau te sperii, de la care pleci acasă și pe care îl uiți. Asta trebuie să se schimbe”.

De aceea, Coppola nu s-a sfiit să spună celor care au strâmbat din nas că, atunci când abordezi un autor ca Eliade, te aștepti ca receptarea să fie diferită de cea a unor filme precum *Shrek* sau *Spider-Man*. „Mai vedeți-l o dată!”, a fost replica dată criticilor de celebrul regizor.

RECOMANDĂRI FILM

» Strania poveste a lui Benjamin Button

Regia: David Fincher
Warner Bros. Pictures

» Paris

Regia: Cedric Klapisch
Ce Que Me Meut

» Despre fericire și alte nimicuri

Regia: Mike Leigh
Film 4

» Tinerete fără tinerete

Regia: Francis Ford Coppola
American Zoetrope

» Seria „Minuscule”

Osutanu

RECOMANDĂRI MUZICĂ

» Far

Regina Spektor
Sire Records

» Big Whiskey and The Groogrx

Dave Matthews Band
MediaPro Music

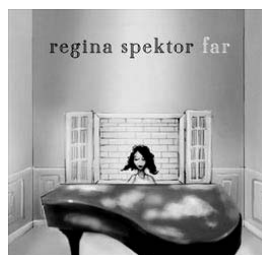
» Lhasa

Lhasa
Warner Music

» Om de lut

Alexandrina
A&A Records

» Silent Strike

Alb
La Strada Music

La joacă în curtea reginei

Far a apărut pe piață și într-o ediție specială ce conține un CD cu 15 piese și un DVD cu 4 videoclipuri la piesele *Laughin With*, *Dance Anthem of the 80's*, *Eet*, *Man of a Thousand Faces*.

Primul extras de single al acestui album este *Laughin With* și a fost lansat inițial pe pagina de Myspace a Reginei pe 8 mai, putând fi downloadat de fanii din SUA și din Europa alături de piesa *Blue Lips*. Albumul este în sine un disc omogen, care impresionează prin versurile ce sînt uneori inocente, dar originale, separînd-o în acest mod pe artistă de toate celelalte cîntărețe pop.

„*Laughin With* începe ca o meditație asupra umorului negru de care dă dovadă Dumnezeu și se termină ca o criză existențială, o ieșire ce este susținută de un violoncel cu un *beat* foarte soft și plîngător. Spektor este o femeie ce nu are nevoie de un motiv pentru a avea o ieșire emoțională de genul Cernobilului”, susține Jon Dolan de la Rolling Stones.

Producția albumului este diferită de data aceasta, fiind ceva mai decorativă, cizelată fiind de producătorii Mike Elizondo (Fiona Apple, Maroon 5), Jacknife Lee (R.E.M., U2), Jeff Lynne (ELO) și David Kahne (cu care a colaborat și la *Begin to Hope*). Se părește spațiul minimalist cu care

fanii erau obișnuiți la primele albume, însă acest lucru nu eclipsează cu nimic personalitatea și conceptul aflat în spatele albumului Reginei Spektor.

Far a ajuns în top 10 pe iTunes în Marea Britanie la doar 24 de ore de la lansare, iar pe iTunes în SUA a ajuns pe locul 1. Discul este numărul 1 pe Amazon.com la secțiunea Bestsellers Music în SUA și pe locul 29 în UK.

Regina Spektor se joacă cu ajutorul unor piese ca *Eet*, ce are versuri molipsitoare și inocente, dar dă dovadă de maturitate artistică cu piesele *Man of a Thousand Faces* și *Blue Lips*.

Human of the Year este piesa ce împărtășește o parte din ambiția și intimitatea albumului *Begin Hope*, iar piesele *Two Birds* și *One More Time with Feeling* demonstrează încă o dată că nu și-a pierdut deloc îndemînarea în a produce un pop frumos, de calitate, cu versuri pe măsură.

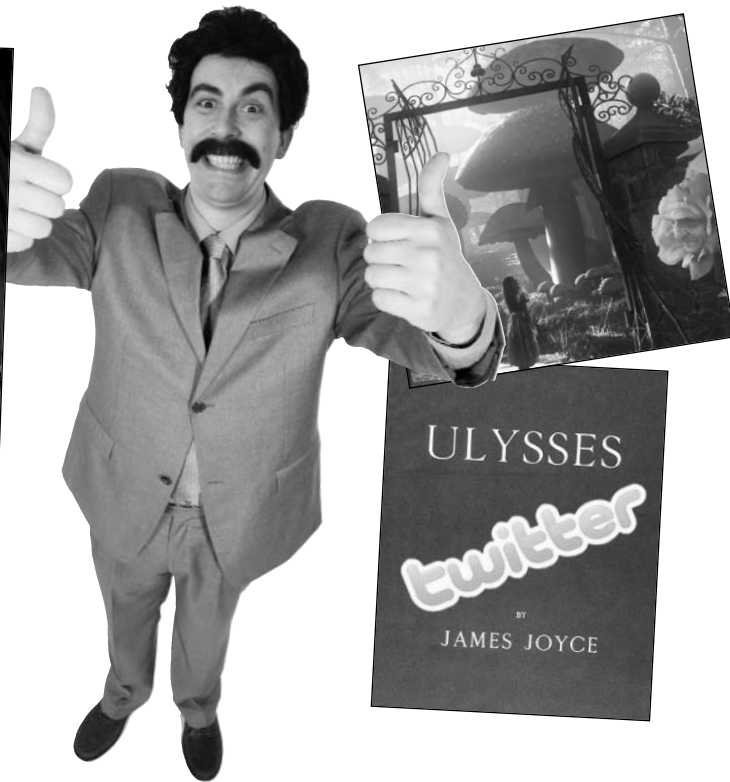
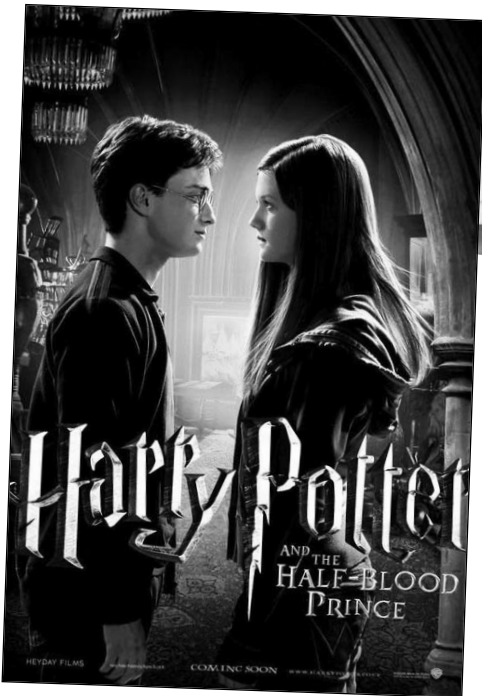
Regina Spektor — *Far*, distribuit în România de A&A Records/Warner Music Licensee

TOATE ȘTIRILE PE CARE LE-AM PIERDUT

Plîngîndu-l pe Michael

În timp ce îmi mijeam ochii să deslușesc și eu chipul lui Michael apărut pe un ciot de copac în Stockton, în timp ce calculam datoriile sale în dolari mai bine decît propria-mi linie de creditare, în timp ce îmi făceam griji pentru

animalele lui preferate – Bubbles, Riki și Sabu –, în timp ce Usher cînta cu mîna pe un sicriu și lumea se vedea nevoită să treacă prin cele cinci faze ale durerii în mai puțin de două săptămîni, în jurul meu se întîmplau următoarele:

» *Baywatch*, da, serialul cu multe tipe în costume de baie roșii alergînd tihnit și în reluare pentru a salva viața vreunui încat, se transformă într-un film pentru marele ecran. Ba mai mult, va fi un film de comedie – gen *Academia de Poliție* cu sîni. Eu una rîd deja.

» *Alice în Țara Minunilor* va fi și el ecranizat pentru cinema, într-un film în care regizorul Tim Burton (cunoscut pentru pelicula *Charlie și Fabrica de ciocolată*) combină filmări reale cu animație, desene fanteziste și efecte 3D pentru a reda un univers cum doar în imaginația unui copil poate exista mai frumos.

» Serialul *Friends* a împlinit 15 ani, momentul fiind marcat cu apariția pe piață a unor colecții speciale cu „best of” pentru toate personajele.

» Mariah Carey apare cu cel-mai-ultimul-răcnet-telefon, un Nokia N97, în ultimul ei videoclip; și da, aici știrea este într-adevăr faptul că Mariah Carey mai filmează videoclipuri.

» A existat o întregă dezbatere despre cit de multe detalii vrem noi să știm despre ce se petrece în dormitoarele castelului Hogwarts, căminul lui Harry Potter și al altor mii de hormoni de vrăjitori adolescenți. Concluzia: în timp ce cărțile sînt pentru copii, filmele *Harry Potter* încep să fie

pentru copii în tranziție, iar actorii sînt foști copii de-a dreptul.

» Romanul *Ulise* al lui James Joyce s-a transformat în mesaje de Twitter. Personajele au primit propriile conturi, trimițînd relatări de 140 de caractere, la persoana 1, despre ce făceau și unde erau, respectînd perfect cronologia capitolului pe care au încercat să îl redea.

» Sacha Baron Cohen, cunoscut și ca Borat, a.k.a Bruno, fost Ali G. a apărut la un talk-show ca el însuși.

» Google Maps a scos o ediție *Seinfeld* a hărții orașului New York, în care apar toate locurile dragi personajelor: apartamentul lui Jerry, cafeneaua preferată, sediul televiziunii la care și-au prezentat celebra idee a unui serial „despre nimic”, casa părinților lui George. În ciuda faptului că *Seinfeld* este filmat, desigur, pe coasta de vest a Statelor Unite, localizarea pe hartă a distanței dintre apartamentul lui Elaine și cel al lui Jerry aruncă o nouă lumină asupra obstacolelor peste care a trecut prietenia lor.

» Programul „cornul și laptele” a căpătat o cu totul altă semnificație în ochii mei, de când am aflat că în Maine, SUA, fiecare elev de la școlile de stat a primit un laptop Mac.

COOLTURISME

Mădălina COCEA

» Fosta Posh Spice și David Beckham au împlinit zece ani de la nunta secretă și de vis care a avut loc în Irlanda. Numele popular pentru această aniversare este „nunta de tinichea”, dar toată lumea se îndoieste sincer că a fost chiar așa.

» După 132 de ani, pe tabela de scor de la Wimbledon nu mai apar apelativele „dra” sau „dna” în fața numelor jucătoarelor, ci banalul prenume + nume. Gestul (radical, spun cunoscătorii) a primit două explicații: s-a dorit aducerea tenisului feminin la nivelul celui masculin, unde meciurile nu se dispută niciodată între „domni”; în plus, a urmărit scorul confruntării între două surori devenise o adevărată artă a concentrării *joriki*.

» Cîntărețul Justin Timberlake va scrie o carte de golf. (Pauză de stupefacție.) Se pare că Justin este pasionat de mic de acest sport și dorește să lanseze un volum de memorii despre inițierea sa în acest domeniu și partidele sale de golf. Îmi cer scuze, dar trebuie să închei textul aici, ca să mă așez de pe acum la coadă într-o librărie.

VOI N-AȚI ÎNTREBAT
fără zahăr VĂ RĂSPUNDE

BOBO

Următorul partea a 2-a

– Următorul!

Prin ușa mare, albă, în formă de două aripi uriașe, intră doi bărbați îmbrăcați în costume negre și ochelari de soare, încadrînd o figură aparent comică, un bărbat nud, cu părul negru acoperindu-i mare parte din față, și care abia se ține pe piciorușele ca două bețe de chibrit.

– Numele! strigă din nou omul de la birou, cu o autoritate de judecător buhăit.

Unul din cei doi oameni în negru se apropie de el:

– Bună ziua. Omul acesta este Michael Jackson.

– O, Dumnezeul meu! Serios?!, apoi revenindu-și din falsa surprindere: Și cine-i el? Nu poate să vorbească? Domnule, vorbiți vreo limbă?

– Îmi cer scuze, zice omul în negru zîmbind, cred că glumiți. Nu știți cine e Michael Jackson?

– Dosar aveți? Domnule? Vorbiți engleză? Nu! Nu știu cine e Michael Jackson și nu mă interesează, domnule. De 60 de ani stau aici să-mi fac meseria, da? N-am părăsit o clipă biroul ăsta, nici măcar să mă duc la toaletă. Nu există televizor aici și ce mă enervează cel mai mult e că același lucru trebuie să-l repet de fiecare dată cînd vine cîte unul din ăsta cu pretenții din nu știu ce categorie socială. Că-s bogat, că-s model, că am o bucă mai mare și nu-mi încape curul pe scaun! Toți vor tratament preferențial. Ei bine, nu se poate! Trebuie respectate toate cele 40 de porți. Asta e doar prima dintre

ele, așa că vă somez de pe acum să vă pregătiți psihic pentru ce urmează. Dacă nu vă convine, mergeți la alt ghișeu. Sînt mii! Dar să știți că la fiecare linie de asamblare e la fel. Voi aștia de la biroul special credeți că dacă apăreți cu ochelarii pe ochi toată lumea se dă la o parte, nu? Ei bine, nu, domnule! Legea trebuie respectată. Oamenii sînt egali în fața Lui! Ați înțeles? Așa spune legea. E una singură. Și unde nu e lege, e haos. Adică nu la noi. Dacă vreți haos, mergeți vis à vis. Clădirea mare, roșie, de peste drum. N-aveți cum s-o ratați. Ok? Acum vreau să văd dosarul dînsului.

– Îmi cer scuze, dar Michael Jackson e un important cîntăreț. Cel mai mare din istorie.

– Mai mare ca Frank Sinatra? Că nu pare... Nu-nțelegeți că nu mă interesează? Poate să fie și Papa. Fără dosar nu intră.

– Papa?

– Am glumit. Papa intră direct. Asta ca să vedeți că sînt și eu sult și am simțul umorului. Haideți, vă rog, că am foarte multă treabă. Sînt sute de morți care așteaptă. Luați-l înapoi, să mai umble puțin pe Pămînt pînă-i rezolvați dosarul. Să nu ne grăbim. Că timp avem suficient, slavă Domnului pentru asta.

– O să fac plîngere, o să ai probleme, să știi... Asta nu se termină așa.

– Vă rog frumos să nu mă tuțiți și să nu mă amenințați. Și n-o spun de două ori. Nu uita unde te afli. Amin. Următorul!

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3, CP 266, tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214111, fax: 0232/ 214111

Colegiul editorial: Emilia Chiscop, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor-șef: George Onofrei

Redactor-șef adjuncț: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Florin Iorga

Rubrici permanente:

Adriana Babeți, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil Brumar, Dragoș Cojocaru, Emilia Chiscop, Mădălina Cocea, Daniel Cristea-Enache, Radu Pavel Gheo, Florin Lăzărescu, Veronica D. Niculescu, Adrian Olaru, Diana Soare, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu.

Carte: Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu.

Muzică: Victor Eskenasy, Dumitru Ungureanu. **Film:** Iulia Blaga. **Teatru:** Mihaela Michailov.

Arte vizuale: Constantin Vică.

Caricatură: Lucian Amarîi (Jup).

Grafică: Ion Barbu. **TV:** Alex Savitescu.

Actualitate: Robert Bălan, R. Chiruță, Ciprian Nedelcu, Veronica D. Niculescu, Elena Vlădăreanu, Cristina Hermezii.

Publicitate: Oana Asaftei, tel. 0232/ 252294

Distribuție / Abonamente: Mihai Sărbu, tel. 0232/ 271333. Media Distribution S.R.L., tel. 0232/ 216112

„Suplimentul de cultură” este înscris în Catalogul presei interne la poziția 2378. Pentru abonamente vă puteți adresa oricărei Agenții Rodipet din țară sau oricărui oficiu poștal. Cititorii din străinătate se pot abona la adresa: export@rodipet.ro.

Tarif de abonament: 18 lei (180.000) pentru 3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Tipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului » „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri NewsIn » Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

ENȚICLOPEDIA
ENCARTA
Luiza VASILIU

Pentru vacanță

Cum asta-i ultima rubrică înainte de vacanța „Suplimentului”, Ențiclopedia și-a spus că trebuie să le propună cititorilor ei cel puțin o activitate ludic-creativă, cum ar fi rebus, sudoku sau decuparea versurilor poezilor preferați din revistele de cultură. Din păcate, de curând și-a dat seama că nu mai știe cât fac 7 ori 8, așa că a abandonat jocurile matematice, a deschis o carte (foarte întâmplător, una de Maurice Blanchot) și a găsit următorul pasaj: „Însă cuiva care ne-ar mărturisi: *Sînt mereu anxios în timpul lecturii*, altcuiva care n-ar putea să citească decît în câteva momente privilegiate sau unuia care și-ar da toată viața peste cap, care ar renunța la lume, la slujbă și la bucuria lumii pentru a-și deschide o cale spre o lectură de câteva clipe, lor le-am face cu siguranță loc lângă bolnava aceea a lui Pierre Janet care nu citea de bună voie din cauză că, spunea ea, o *carte citită devine o carte murdară*”. Blanchot se-ntreabă de ce doar scriitorii au privilegiul ameteții în fața foii albe. Cu alte cuvinte, de ce angoasa trebuie să fie rezervată autorilor, de ce cititorii n-au voie să se înfioare cînd deschid o carte, să-și construiască propriul ritual de alungare a spiritelor (ar putea, de exemplu, să cînte de trei ori „Happy Birthday, Boris!”), așa cum face personajul ultimului film al lui Woody Allen cînd se spală pe mîini)?

Bine, acum o să întrebați de ce ar vrea cineva să fie angoasat tocmai în vacanță. Printre altele, ca să nu mai ia totul de-a gata, inclusiv faptul de-a deschide o carte. Activitatea ludic-recreativă propusă de Ențiclopedie pentru luna august e punerea în pielea băștinașului din *Mercury; Or, the Secret and Swift Messenger* (scrisă de John Wilkins în 1641), băștinaș care ajunge să se închine unei scrisori scrise de stăpînul lui, pentru că textul l-a dat de gol că a mîncat jumătate din smochinele pe care trebuia să le ducă la destinație.

Puțină sălbăticie, deci, la mare, la munte, în Grecia și-n Malaezia, o sumedenie de cititori care nu-și mai permit să arunce o carte „cît colo”, de frica unui blestem care le-ar putea pune viața în pericol.

ISSN 1584-8272

9 771584 827000 237

Femeia în portocaliu

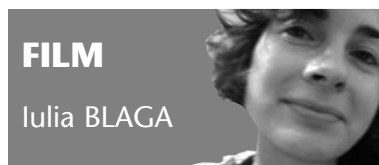
Mă întreb ca în *12 oameni furioși*: dacă John Dillinger n-ar fi fost închis la 26 de ani pentru tentativă de jaf și n-ar fi cunoscut în pușcărie doi gangsteri care să-i explice, pînă în 1933, cînd a ieșit, cum e cu jefuirea băncilor, ar mai fi devenit Inamicul Public nr.1 în Illinois și Washington D.C. în doar 14 luni (1933-1934), pînă cînd a fost împușcat de FBI?

Firește, de n-ar fi, nu s-ar povesti (poate că și Hitler a avut o copilărie nefericită), dar lucrurile de mai sus se pare că au determinat destinul unui om care a încălcat legea pentru că trebuia să se opună unei autorități. A intrat în pușcărie din vina tatălui său, care l-a sfătuit să pledeze vinovat ca să scape. A stat pînă la urmă opt ani și jumătate... Mama îi murise pe cînd era copil, iar tatăl se pare că era un om destul de strict. „Să n-ai încredere în femei”, spune un gangster în filmul lui Michael Mann. Prima sa soție, Beryl Ethel Hovious, a divorțat pe cînd încă era în închisoare. Iar Ana Cumpănașu, cunoscută ca Anna Sage (de la Suci, numele celui de-al doilea soț al său), l-a trădat prin înțelegerea făcută cu FBI-ul în schimbul anulării deportării sale. Femeia spusese la FBI că va fi îmbrăcată în roșu, dar se pare că în seara zilei de 22 iulie 1934 a fost îmbrăcată în portocaliu. Ca „fană” a romanului *Femeia în roșu* (scris de Adriana Babeți, Mircea Nedelciu și Mircea Mihăieș), ca „fană” a lui Michael Mann, a filmelor cu gangsteri și a perioadei respective (deci ca multi-„fană”), am dreptul să mă întreb de ce Anna Sage și-a pus fustă portocalie în loc de roșie. Avea deja muștrări de conștiință, se îndoia că a făcut ce trebuia? Motivul a fost poate unul foarte banal.

Devenit unul dintre meseriașii cei mai stilizați de la Hollywood, un profesionist care nu pretinde că face opere a-dînci cit Lacul fără Fund de la Oena Si-biului, dar care a ajuns muncind la ceea ce alții nu ajung niciodată, Michael Mann recurge la un truc extraordinar. Se știe, filmele lui nu dezbat probleme existențiale, iar el nu a fost considerat

FILM

Julia BLAGA

ca aparținînd primului eșalon. După *Public Enemies* poate că nu va mai fi așa. Deci care e trucul? Michael Mann – sau mai exact directorul său de imagine, Dante Spinotti – a filmat în High Definition (HD), ceea ce dă imaginii o claritate extremă, senzația de imediat, impresia că lucrurile se întîmplă aici și acum, neînțelese de filmatul pe peliculă. Mann spune că a făcut „tot posibilul ca să evite convenția filtrului nostalgic sau tendința de a face ca totul să pară bătrîn”. Ideea e de o mare inteligență nu doar pentru stilistica filmului (norii cumulus, favorii lui Mann, arată foarte bine în digital), dar cred că e prima oară cînd un film de epocă în care scenografia, mașinile, costumele, frizurile sînt „de acolo” pare la fel de actual ca un jurnal de actualități văzut la cinema în aceeași perioadă.

Inamicii publici te înghite încă de la primele cadre

Mann lucrează de regulă americănește, pe povești cu structură clară. Îi plac binomurile – duelurile, dar și dueturile. Dacă în *Heat*, Pacino și De Niro, vînatul și vînatul, se adulmecau ca două animale sălbatice în termenii unei pînde tot mai pline de respect, iar în *Miami Vice*, Colin Farrell și Jamie Foxx combăteau un

Inamicii publici/Public Enemies. Regia: Michael Mann. Cu: Johnny Depp, Marion Cotillard, Christian Bale

adversar comun, în *Inamicii publici*, eroii sînt ca generalii a două armate. Johnny Depp în rolul lui Dillinger și Christian Bale în cel al lui Melvin Purvis, agentul FBI sub a cărui comandă va fi împușcat Dillinger, au o singură scenă împreună, cînd Dillinger e arestat (va evada...), dar comunică întreg filmul. Sînt două personaje-efigie, asta și pentru că jocul actorilor e rece, iar schimbul lor de replici e metalic de-a dreptul. Nu mă omor în general după Johnny Depp, dar aici mi-a plăcut pentru că a găsit puncte de joncțiune între el și personaj, iar felul în care Depp se joacă de-a actoria, piruetele lui, merg bine pe histrionismul lui Dillinger (vezi imaginile care încă există cu Dillinger răspunzînd întrebărilor jurnaliștilor și faptul că Dillinger se ascundea, ca un actor vedetă, tocmai

în mijlocul oamenilor). Lipsa unei asemănări fizice între cei doi nu e compensată numai de machiaj și de tunsoare, dar și de o mobilare interioară care pentru Johnny Depp a fost lesne de realizat. *Inamicii publici* te înghite încă de la primele cadre. Unii spectatori poate n-au mai trăit de mult senzația că se topec în epoca de pe ecran și în evenimentele pe care le urmăresc. Mann a găsit cele mai bune soluții pentru un film mai mult decît onest și pe cît de la locul lui, pe atît de profesionist și de solid.

Pe Johnny Depp greva de la Hollywood l-a adus, din întîmplare, în rolul lui Dillinger. Adevărul e că nu se putea moment mai bun decît criza financiară pentru a înțelege de ce Dillinger, Bonnie și Clyde sau Ma Baker au fost atît de cunoscuți și iubiți în perioada crizei economice.

Alte două personaje dus-întors

Acum vreo lună vă povesteam aici cum aproape de fiecare dată cînd parcurg o distanță mai lungă cu trenul dau peste personaje de-ți stă mîntea-n loc. Și-am schițat două, de exemplu, într-un tur-retur lași-București. Mai am alte două, din aceeași galerie, din același tren, pe aceeași rută.

Dus: în trenul spre București. La Bîrlad a urcat un domn de vreo cincizeci de ani, care privea rătăcit în

jur. Am crezut că nu găsește numerele de scaun (lipite idiot, sub suportul de bagaje, încît le vezi doar dacă te așezi și ridici ochii spre tavă). I-am arătat eu trucul de care mă prinsesem între timp:

— Uitați-vă dedesubt.
Nu era asta problema lui.
Zice:
— Am rămas trăsniț!
N-am mai mers niciodată cu așa ceva!
Și-a ocupat locul și a continuat să privească uluit

prin minunăția de Intercity, dînd apreciativ din cap. „Ce-a mai ajuns lumea asta!”, părea că gîndește. La un moment dat a vorbit la telefon. Apoi s-a întors către mine și mi-a vorbit ceva, dar nu l-am auzit din cauza căștilor. Cum am văzut că omul insista, mi le-am scos. Mi-a spus complice:
— Era băiatul meu de la București. Îi fac o surpriză. Nu i-am zis că mă duc chiar acum la el.

Întors: în trenul spre Iași. Șase dimineața, călători chiori de somn. Eu, și mai și. Urcă o mamă, un tată și un unchi, însoțind un plod care nu cred să fi avut un an. Copilul a băgat un bo-

TRIMISUL NOSTRU SPECIAL

Florin LĂZĂRESCU

cet de înviorare de vreun ceas. Făcea ca trenul în gară, ba parcă și mai mult, ca vaporul în port.

N-a tăcut nici cu cuiuț, nici cu păpică, nici cu lugu-lugu. Vecinii din vagon au băgat căști sau degete în urechi, rupți de nervi. Dacă cineva ar fi avut la îndemînă un pistol, știu ce-ar fi făcut cu el. După ce și-a interpretat numărul, bebe-ul bocitor s-a oprit de la sine, a tăcut ca prin miracol, așezat în fund.

Mama și tata au adormit. Unchiul a adormit. Călătorii din vagon dormeau tun. Numai plodul stătea în fund, inspectîndu-i pe rînd din priviri și zîmbindu-le. Cînd m-a zărit mișcîndu-mă, s-a fixat cu privirea și cu zîmbetul pe mine. I-am făcut din mînă. Tot complice, părea că-mi spune:
— Uită-te și tu la fraierii ăștia cum dorm. Ce naiba au de-s așa obosiți?!